

MYKOLAS ROMERIS - UNIVERSITÄT

Ilna Bulgakova

**„DIE ENTWICKLUNG DER ERMITTLUNG
IM LAUFE DER VORGERICHTLICHEN
UNTERSUCHUNG: ERFAHRUNG IN
LETTLAND“**

Zusammenfassung der Doktordissertation
Soziale Wissenschaften, Jura (01 S)

Vilnius, 2009

Die Dissertation wurde in den Jahren 2003-2006 an der Polizeiakademie Lettland und in den Jahren 2008-2009 an der Mykolas Romeris - Universität angefertigt.

Die Dissertation wird extern verteidigt.

Der wissenschaftliche Berater:

Doz. dr. Rima Ažubalytė (Mykolas Romeris - Universität, Sozialwissenschaften, Jura, 01 S) (2008-2009)

Die Dissertation wird im Rat der Fachrichtung der Rechtswissenschaft an der Mykolas Romeris - Universität verteidigt:

Vorsitzender:

prof. dr. Juozas Žilys (Mykolas Romeris - Universität, Sozialwissenschaften, Jura, 01 S)

Mitglieder:

prof. dr. Egidijus Kurapka (Mykolas Romeris - Universität, Sozialwissenschaften, Jura, 01 S)

prof. habil.dr. Borisas Melnikas (Technische Gediminas-Universität Vilnius, Sozialwissenschaften, Management und Verwaltung, 03 S)

prof. dr. Hendryk Malevski (Universität Šiauliai, Sozialwissenschaften, Jura, 01 S)

doz. dr. Oleg Fedosiuk (Mykolas Romeris - Universität, Sozialwissenschaften, Jura, 01 S)

Opponenten:

doz. dr. Petras Ancelis (Mykolas Romeris - Universität, Sozialwissenschaften, Jura, 01 S)

doz. dr. Armanas Abramavičius (Universität Vilnius, Sozialwissenschaften, Jura, 01 S)

Die Dissertation wird am 15. May 2009 um 15 Uhr in der öffentlichen Sitzung des Rates der Fachrichtung der Rechtswissenschaft an der Mykolas Romeris - Universität im Sitzungssaal des Senates (II-230 Auditorium) verteidigt.

Anschrift: Ateities Str. 20, LT-08303 Vilnius, Litauen.

Die Zusammenfassung der Dissertation wurde am 10. April 2009 gesendet.

Die Dissertation ist in der litauischen Nationalbibliothek von Martynas Mažvydas (Gedimino str. 51, Vilnius, Lietuva) und in der Bibliothek der Mykolas Romeris - Universität (Ateities str. 20, Vilnius, Lietuva) zugänglich.

Iłona Bulgakova

TARDYMO IKITEISMINIAME TYRIME RAIDA: LATVIJOS PATIRTIS

Santrauka

Įvairių šalių mokslininkai dažnai diskutuoja ikiteisminio tyrimo raidos, perspektyvų ir tobulinimo klausimais. Šio disertacinio darbo tikslas - kompleksiskai išanalizuoti tardymo problematiką baudžiamųjų procesinių santykių kontekste. Tardymas kaip viena iš procesinės veiklos formų – tai mažiausiai tyrinėta sritis Latvijos teisinėje literatūroje¹.

Tyrimo aktualumas. Vykdamas baudžiamąją procesinę veiklą, kurios turinį gali sudaryti tiek vieši, tiek nevieši proceso veiksmas, gali būti reikšmingai ribojamos asmenų, kurie yra įtraukti į baudžiamąjį procesą, teisės. Latvijos Konstitucijos 92 straipsnis numato, kad kiekvienas asmuo laikomas nekaltu iki jo kaltė bus įrodyta įstatymų nustatyta tvarka. Latvijos Baudžiamojo proceso įstatymo (toliau ir BPI) 1 straipsnis, nustatydamas šio įstatymo paskirtį (tikslą), numato, kad baudžiamojo proceso įstatymas nustato tardymo, baudžiamojo persekiojimo ir teismo nagrinėjimo tvarką. Po to, kai nuo 2005 metų rugsėjo 1 d. Latvijoje įsigaliojo naujasis Baudžiamojo proceso įstatymas, Latvijoje nebuvo atlikta tardymo, kaip ikiteisminio proceso sudėtinės dalies, kompleksinė analizė. Taigi, **tardymo problematikos** ikiteisminio proceso stadijoje **aktualumas** grindžiamas objektyvia būtinybe apibrėžti „tardymo“ sampratą, tuo pačiu paaiškinant jo esmę, struktūrą, turinį ir formas, nustatyti teisinius atlikimo pagrindus, išanalizuoti tardymo reglamentavimo Latvijos Respublikos baudžiamojo proceso įstatyme modelį ir nustatyti tolesnio tardymo tobulinimo būtinumą, nes tai tiesiogiai nulemia žmogaus teisių apsaugą, atliekant tardymą. Taip pat būtina iširti tardymo atlikimo kokybės prielaidas.

Tyrimo naujumas. Iki 1918 m. aktualius tardymo baudžiamajame procese klausimus savo darbuose tyrinėjo šie mokslininkai ir praktikuojantys teisininkai: V.K. Slučevskij, A.A.Kvačevskij, M.V. Duchovska, I.J. Foinickij, N.N. Polianskij, P.V. Makalinskij, V.Klugen, ir kiti autoriai.² Probleminių tardymo

---

¹ Nors 2005 m. spalio 1 d. įsigaliojus Latvijos BPI Latvijos teisinėje literatūroje diskusijos dėl baudžiamųjų procesinių įstatymų, ypatingai ikiteisminio tyrimo reglamentavimo, tobulinimo tapo labai intensyvos.

² Квачевский А.А. Об уголовном преследовании, дознании и предварительном исследовании преступлений по судебным уставам 1864 г. Ч.3. – Спб.,1869; Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства. Печатается по третьему изданию, Спб., 1910. – С-Петербург: Изд-во «Альфа», 1996; Практическое руководство для судебных следователей, состоящих при окружных судах. Составлено бывшим С. – Петербургским столичным судебным следователем, присяжным поверенным П.В.Макалинским. Часть II. Изд-ние

klausimus 20-40-aisiais XX amžiaus metais Latvijoje analizavo tokie autoriai, kaip P. Jakobi, V. Alksnis, L.Šulcs, Jekabsons, A.Vasermanis, J.Skerstinš ir N.N. Rozin.³ Sovietiniu laikotarpiu atskirus Latvijos tardymo institucijų baudžiamosios procesinės veiklos aspektus tyrinėjo A.Kavalieris, I.Indulens, A.Liede, kitose respublikose - A.I. Bastrykin, A.P. Kruglikov, M.S. Strogovič ir kiti mokslininkai.⁴ Po 1990 metų mokslinėje Latvijos ir Lietuvos literatūroje atskirus tardymo (ar ikiteisminio tyrimo) probleminius aspektus savo darbuose nagrinėjo šie mokslininkai ir praktikuojantys teisininkai: R.Ažubalytė⁵, P.Ancelis, D.Grigolovičienė⁶, R.Burda⁷, S.Kuklianskis⁸, A.Panomariovas,

---

с седьмое (посмертное). Дополнено В.П. Ширковым. – Петроград: Склад издания в юридическом книжном магазине Н.К.Мартынова, 1915; Случевский В.К. Учебник русского уголовного процесса. – Спб., 1913; Духовской. М.В. Русский уголовный процесс – Москва: Склад издания в книжном складе М.В. Ключкина, 1910; Уголовный процесс. Лекции Н.Н.Полянского. – Москва: Типография товарищества И.Д.Сытина, 1911. Клуген В. Краткие указания должностным лицам уездной и волостной полиции Лифляндской губернии по применению правил о расследовании преступлений и проступков. – Рига, 1888.

³ Jakobi P. Iepriekšējās izmeklēšanas reforma; Alksnis V. Mūsu kriminālprocesu vajaga vienkāršot/Tieslietu ministrijas Vēstnesis.1926. g., Nr.7/8 / Tieslietu Ministrijas Vēstnesis: 1920.-1940. –5. sējums: 1926 / Faksimilizdevums. Sast. A.Šmite; atb. red. S.Terihova. – Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2003; Šulcs L. Kriminālprocess. Lekcijas. – Rīga, 1940; Vasermanis A. Policijas izziņas legalizācija. – Rīga: Spiestuve D.Apts, 1939; Šķērstiņš J. Noziedzīgu nodarījumu izmeklēšana un atklāšana. – Rīga, 1929; Jēkabsons [b.v]. Izziņa/sastādītājs virsleitnants Jēkabsons. Virsnieku kursu lekciju un tulkojumu fonda II izdevums. – Rīga: Citadele, 1924; Уголовное судопроизводство. Пособие к лекциям Н.Н.Розина. 4-ое пересмотренное издание. – Рига: Давид Гликсман, 1924.

⁴ Liede A. Kriminālprocesuālās darbības subjekti / Latvijas PSR kriminālprocess. II izdevums. – Rīga: Zvaigzne, 1980; Лиеде А. Уголовно-процессуальное право / Государственно-правовое строительство Латвийской ССР. – Рига: Зинатне, 1968; Кавалиерис А. Проблема дознания в органах внутренних дел / Проблемы организации расследования преступлений (сборник материалов научно-практического семинара по проблемам организации расследования). – Москва: Академия МВД СССР, 1979. С.55-66; Кавалиерис А. Вопросы организации предварительного следствия в органах внутренних дел. – Волгоград: Высшая следственная школа МВД СССР, 1975; Индуленс И. Вопросы развития криминалистики и деятельности экспертных учреждений в Латвии/Вопросы уголовного права и процесса. – Рига: Зинатне, 1969; Strogovičs M. Kriminālprocess. Mācību grāmata. – Rīga., 1949; Строгович М. Курс советского уголовного процесса. – Москва, 1970, т. 2.; Стрёмовский В. Участники предварительного расследования. – Ростов-на-Дону, 1966; Кругликов А. П. Правовое положение органов и лиц, производящих дознание в советском уголовном процессе. – Волгоград, 1986; Крылов И. , Бастрькин А.И. Розыск, дознание, следствие. – Ленинград, 1984; Семёнов В. Суд и правосудие в СССР. – Москва, 1984; Уголовный процесс. Учебник /под ред. проф. М. Чельцова. – Москва, 1969; Герасимов И. К реформе органов предварительного расследования/ Актуальные проблемы следственной деятельности. Межвузовский сборник научных трудов.-Свердловск: Свердловский юридический институт, 1990.

⁵ Ažubalytė R. Diskrecinio baudžiamojo persekiojimo ir atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės santykis // Jurisprudencija. 2006. T. 3(41).

⁶ Анцелис П., Григоловичене Д. Досудебное расследование после вступления в силу в Литве новых уголовно-процессуальных и других законов. Материалы международной

R.Ramanauskas⁹, R.Dombrovskis, N. Zlakomanov, A.Kavalieris, R.Lapše, J. Maskalonoks, A.Meikališa, K. Rancans, P.Sakalauris ir kiti autoriai¹⁰.

Trumpa literatūros apžvalga leidžia teigti, kad atskiri aktualūs ar problemiški tardymo kaip baudžiamosios procesinės veiklos aspektai – ypačingai susiję su proceso dalyvių teisių apsauga, optimaliausia šios veiklos reglamentavimu ir organizavimu, taip pat tardymo reformavimu, buvo nagrinėti įvairių autorių. Tačiau kompleksinio tyrimo, skirto tardymo instituto, kuris buvo reglamentuotas naujame Latvijos Baudžiamojo proceso įstatyme, iki šiol nėra atlikta.

Šiame darbe pirmą kartą kompleksiskai nagrinėjama tardymo ikiteisminiame procese (remiantis Latvijos patirtimi) raida¹¹. Šiame darbe siūloma tardymo ikiteisminiame procese periodizacija. Taip pat pagrindžiama nauja tardymo kaip baudžiamosios procesinės veiklos, vykdomos tardymo institucijų, samprata ir jo ribos: nuo informacijos apie nusikalstamos veikos padarymą gavimo momento iki surinktų duomenų perdavimo prokurorui, kuris įgaliotas spręsti dėl baudžiamojo persekiojimo pradėjimo.¹² Disertacinio darbo naujumas

---

научно-практической конференции, посвященной 10-летию Конституции Республики Казахстан. – Караганда: Издательство КарГУ, 2005.С.202-206.; Ancelis P., Grigolovičiene D. Baudžiamojo persekiojimo raida atkūris Lietuvos nepriklausomybę iki Teisinės sistemos reformos metmenų patvirtinimo//Jurisprudencija, 2004, Nr.63(55); Анцелис П. Резкие изменения процессуальной формы уголовного преследования не гарантируют положительных результатов/Научные труды. Российская академия юридических наук. Выпуск 6. В трёх томах. Том 3. – Москва: Издательская группа «Юрист», 2006. С.60-65.

⁷ Burda R. Patikslinamieji ikiteisminio tyrimo pradėjimo stadijos veiksmams//Jurisprudencija, 2005, t.76(68), 5-12; Burda R. Ikiteisminio tyrimo pradėjimas: dabartis ir perspektyva // Jurisprudencija, 2003, t.49(41), 149-156

⁸ Kuklianskis S. Ikiteisminio tyrimo teoriniai pagrindai // Jurisprudencija, 2005, Nr. 3.

⁹ Паномарёвас А., Раманаускас Р. Секретность как средство достижения истины. Сборник материалов международной научной конференции «Уголовно-процессуальная справедливость», 26 августа 2005 года. – Рига: Академия полиции Латвии, 2005.

¹⁰ Kavalieris A. Pirmstiesas izmeklēšanas darba organizācijas aktualitātes // Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 1999, Nr. 1; Zlakomanovs N. Kriminālietas ierosināšana. Lekcija. – Rīga: LPA, 1996; Meikališa Ā. Referāta tēzes. Indrikovs Z. Dažu Kriminālprocesa kodeksa problēmu analīze no praktiskā un teorētiskā redzes viedokļa. Sakalauris P. Tēzes sakarā ar Kriminālprocesa kodeksa projektu. Zlakomanovs N. Piezīmes un priekšlikumi KPK projektam/ Krimināllikumdošanas projektu diskutābie jautājumi. Latvijas Policijas akadēmijas akadēmiskā personāla 1995. gada 3., 10., 24. novembra un 1. decembra konferenču materiāli. – Rīga: LPA, 1996.; Sakalauris P. Jaunā kriminālprocesa gaidās // Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 1999, Nr. 4., 2000, Nr. 1. –18. – 21. lpp.; Maskalonoks J. Izziņas vieta un loma kriminālprocesā // Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 1999, Nr. 1. – 38.–40. lpp.; Rancāns K. Par Kriminālprocesa kodeksa projektu // Latvijas Vēstnesis – 1999. – Nr. 2./3. – 1.,4. lpp.; Lapše R. Būtiski jauns kriminālprocesa likums – tā ir nepieciešamība // Likums un Tiesības, 2000 , Nr.1, 6. – 9. lpp.

¹¹ Remiantis Latvijos Baudžiamojo proceso įstatymu tardymas laikomas ikiteisminio tyrimo stadijos sudėtine dalimi ir vykdomas nuo baudžiamojo proceso pradėjimo iki bylos perdavimo prokurorui, kuris savo ruožtu sprendžia baudžiamojo persekiojimo pradėjimo klausimą.

¹² Toks apibrėžimas skiriasi nuo tardymo koncepcijos, įtvirtintos Latvijos baudžiamojo proceso kodekse (toliau ir BPK), kuris galiojo iki 2005 m spalio 1 d.. Remiantis senąja koncepcija, kvota

taip pat grindžiamas tardymo teorinių pagrindų – tikslų, uždavinių, terminų, tardymo turinio, procesinių veikslių sampratos – analize. Autorė taip pat siūlo tam tikras Latvijos BPI pataisas, kurios padėtų teisės taikytojui tiksliau suvokti tardymo ir jo sudėtinių dalių atlikimo tikslus.

Tyrimo objektu laikoma tardymo instituto raida, remiantis Latvijos pavyzdžiu.

Tyrimo tikslas – išnagrinėti tardymo raidą ir jo vystymosi tendencijas ikiteisminio tyrimo stadijoje (remiantis Latvijos patirtimi).

Siekiant užsibrėžto tikslo, buvo iškelti šie tyrimo **uždaviniai**:

- Remiantis specialiosios teisinės literatūros šaltinių analize, apibrėžti tardymo Latvijos ikiteisminio tyrimo stadijoje vystymosi tendencijas ir pateikti tardymo Latvijos ikiteisminiame procese periodizaciją.
- Išanalizuoti tardymo instituto suvokimą, bei, įvertinus ikiteisminio tyrimo raidą, Latvijos baudžiamajame procese, išgryninti „tardymo“ sampratą (definiciją), o taip pat suformuluoti tardymo pradžios sampratą.
- Atskleisti tardymo turinį ir jo struktūrą, teisinius tardymo atlikimo pagrindus ir tardymo atlikimo procesines sąlygas, akcentuojant procesinių veikslių, tuo pačiu ir neatidėliotinių veikslių, sistemą.
- Remiantis šaltinių analize išanalizuoti galimus procesinių institutų, kurių paskirtis yra panaši kaip tardymo instituto Latvijos ikiteisminiame procese, reglamentavimo ir organizavimo modelius: visų pirma, naujosios demokratijos valstybių procesiniuose įstatymuose (Latvija, Lietuva, Moldavija, Rusija, Ukraina, Estija), o taip pat ir kitų valstybių (Didžioji Britanija, Vokietija, Jungtinės Amerikos Valstijos, Prancūzija) ir nustatyti bendruosius tardymo (ar pirminio tyrimo) instituto požymius, padėsiančius vystyti ir tobulinti tardymo institutą Latvijos baudžiamajame procese.
- Išnagrinėti tardymo kokybės procesines prielaidas, akcentuojant pagrindines iš jų: baudžiamojo proceso subjektų, atliekančių tardymą – tardytojo, procesinių užduočių vykdytojo, tardymo grupės dalyvio, tiesioginio tardymo viršininko, tardymo įstaigos - procesinio statuso problemas, bei tardymo kontrolės paskirtį bei jos įtaką kokybiškam tardymui.

Tyrimo hipotezė. Tardymas Latvijos ikiteisminiame tyrime yra savarankiškas procesinis institutas, kuris, vystantis baudžiamojo proceso norminei bazei, nuolat kinta.

---

buvo laikoma pradiniu ikiteisminio tyrimo etapu, kuri atliekama nuo baudžiamosios bylos iškėlimo momento iki baudžiamojo persekiojimo pradžios. Autorės siūlomas apibrėžimas skiriasi ir nuo tardymo koncepcijos, įtvirtintos dabar galiojančiame Latvijos BPI, pagal kurią tardymas – tai sudedamoji ikiteisminio tyrimo dalis, kuri tęsiasi nuo baudžiamojo proceso pradžios iki baudžiamojo proceso metu surinktu duomenų perdavimo prokurorui baudžiamajam persekiojimui pradėti.

Ginamieji teiginiai:

- Skiriami šie tardymo ikiteisminio tyrimo stadijoje vystymosi etapai:
1 etapas. Tardymas, atliekamas remiantis 1864 m. Baudžiamojo proceso įstatymų sąvadu, kuris nuo 1889 m. galiojo Latvijos teritorijoje; 2 etapas. Tardymas sovietinės Latvijos teritorijoje 1917-1919 m.; 3 etapas. Tardymas Nepriklausomoje Latvijos Respublikoje nuo 1918 m. rugpjūčio 1 d. iki 1939 m. rugpjūčio 1 d., kai įsigaliojo Baudžiamojo proceso įstatymo pakeitimai, kurie legalizavo kvotos rezultatus, t.y., įtvirtino kvotos metu surinktų duomenų įrodomąją reikšmę; 4 etapas. Tardymas nuo 1939 m. rugpjūčio 6 d. iki 1949 m. lapkričio 6 d., kai SSSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo nutarimu Latvijoje įsigaliojo 1923 m. RSFSR Baudžiamojo proceso kodeksas; 5 etapas. Tardymas Latvijoje 1940-1961 m., iki Latvijos TSR Baudžiamojo proceso kodekso įsigaliojimo; 6 etapas. Tardymas Latvijoje nuo 1961 m. iki 1994 m. pabaigos, kai buvo panaikinta parengtinio tyrimo tarnyba, kas atitinkamai pakeitė kvotos vaidmenį baudžiamajame procese; 7 etapas. Tardymas Latvijoje po 1994 m. reformos iki 2005 m. spalio 1 d., kai įsigaliojo naujasis Latvijos BPI; 8 etapas. Tardymas po 2005 m. spalio 1 d. iki šios dienos.
- Tardymas turi būti laikomas savarankiška Latvijos baudžiamojo proceso stadija, todėl, kad jam būdingi visi baudžiamojo proceso stadiją apibūdinantys požymiai – veikimo ribos, specifiniai tikslai ir uždaviniai, tardymo terminai, specialūs subjektai.
- Tardymo struktūroje išskiriami du pagrindiniai etapai. Pirmuoju etapu laikomas tardymas pradedant baudžiamąjį procesą (apimantis neatidėliotųjų tardymo veiksmų atlikimą). Tardymas pradedant baudžiamąjį procesą (iki sprendimo dėl baudžiamojo proceso pradėjimo) pagal BPI kaip pažintinė veikla gali būti apibūdinamas tik su didele išlyga. Antruoju etapu laikomas tardymas jau pradėjus baudžiamąjį procesą, kurio metu tiriamos nusikalstamos veikos aplinkybės, renkami, tikrinami ir fiksuojami surinkti duomenys.
- Pagrindiniais tardymo uždaviniais yra: reagavimas į gautus pareiškimus, pranešimus ir kitokią informaciją apie galimai padarytą nusikalstamą veiką, baudžiamojo proceso pradėjimo vados ir pagrindo nustatymas; tardymo veiksmų atlikimas; nusikalstamos veikos įvykio ir jo aplinkybių nustatymas; asmenų, galimai padariusių nusikalstamą veiką, nustatymas; nusikalstamų veikų užkardymas, naudojantis baudžiamojo proceso įstatymo reglamentuotomis procesinėmis priemonėmis.
- Daugelio valstybių baudžiamuosiuose procesuose (Didžioji Britanija, Vokietija, Latvija, Lietuva, Moldavija, Rusija, JAV, Prancūzija, Estija) išskiriamas vienas ar keli policijos (ar turinčių policijos procesinius įgaliojimus įstaigos (pareigūnai)) veiklos etapai, kurių metu renkami bei tikri-

nami duomenys apie nusikalstamos veikos aplinkybes bei apie galimai nusikalstamą veiką padariusį asmenį (-is), nustatomas nusikalstamos veikos padarymo faktas. Šių valstybių baudžiamuosiuose procesuose įtvirtinti skirtingi ikiteisminio tyrimo modeliai, tačiau juos vienija bendrieji bruožai.

- Procesinė tardymo kontrolė, priklausomai nuo kontrolės objekto, gali būti skirstoma į tardymo teisėtumo kontrolę (plačiąja prasme) ir proceso dalyvių teisių varžymo kontrolę (siaurąja prasme). Priklausomai nuo kontrolės subjekto, procesinė kontrolė gali būti skirstoma į tris grupes: teisminę (kurią vykdo ikiteisminio tyrimo teisėjas; o skundžiant jo procesinius sprendimus – apylinkės teismo pirmininkas); vidinę (vykdo tiesioginis tardytojo viršininkas); prokuroro kontrolė arba prokuroro priežiūra (vykdo Generalinės prokuratūros prokuroras arba jam pavaldūs prokurorai).
- Tobulinant tardymo reglamentavimą, būtina tobulinti tardytojo procesinio statuso reglamentaciją, tardymo pradėjimo bei tardymo terminų reglamentavimą.

Tyrimo šaltiniai. Disertacinio darbo pagrindiniai šaltiniai yra norminiai teisės aktai: Europos Tarybos teisės aktai – konvencijos, Ministrų komiteto rekomendacijos; Latvijos Respublikos teisės aktai – Baudžiamojo proceso įstatymas, kiti įstatymai ir poįstatyminiai teisės aktai (Ministrų kabineto taisyklės, vidiniai tardymo įstaigų norminiai aktai); istoriniai teisės aktai, kurie laikomi Latvijos baudžiamojo proceso teisės šaltiniais. Autorė konstatavo, kad priklausomai nuo tam tikrų istorinių įvykių tardymo institutas nuolat keitėsi. Būtent tas faktas nulėmė, kad vienas iš darbo tikslų buvo tardymo raidos periodų (etapų) išskyrimas, kas savo ruožtu lėmė gausų 19 a. pabaigos 20 a. pirmos pusės literatūros šaltinių panaudojimą.

Empirinę tyrimo bazę sudarė Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija, Latvijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų departamento teisminė praktika; Valstybinės policijos duomenys; Informatikos centro prie Latvijos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, prokuratūros, Latvijos teismų administracijos statistiniai duomenys; apžvalgos, metodinės rekomendacijos; autorės asmeninė patirtis atliekant bei vadovaujant tardymui Valstybės policijos struktūrinuose padaliniuose ir Valstybės pasienio apsaugos padaliniuose.

Mokslinio tyrimo metodologija. Analizuodama istorinę tardymo raidą, tam tikrais etapais galiojančius baudžiamojo proceso įstatymus bei vertindama jų normas šiuolaikinio baudžiamojo proceso kontekste, autorė naudoja lyginamąjį istorinį metodą. Analizuodama šiuolaikinio baudžiamojo proceso normas, konstatuodama jų trūkumus ir siūlydama patobulinimus, autorė naudoja formaliosios logikos metodą. Sociologinio metodo pagalba analizuojamos bei vertinamos vidinių teisės aktų normos, reglamentuojančios tardymo įstaigų veiklą.

Ši analizē atliekama taip pat remiantis asmenine autorės patirtimi, dirbant Valstybės policijoje ir Pasienio apsaugos tarnybos tardytoja (anksčiau – kvotėja) ir tardymo poskyrio viršininke. Analizuodama statistinius įvairių teisėsaugos įstaigų duomenis, autorė taiko statistikos metodą. Lygindama Latvijos ir užsienio valstybių baudžiamuosiuose procesuose įtvirtintus ikiteisminio tyrimo modelius, autorė naudojo lyginamąjį metodą.

Tyrimo rezultatų aprobavimas. Tyrimo rezultatai yra aprobuoti Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamojo proceso katedros posėdyje. Darbo rezultatai buvo publikuojami mokslo žurnaluose¹³, mokslinių konferencijų straipsnių rinkiniuose¹⁴, taip pat autorės monografijoje „Tardymo samprata ir turinys ikiteisminio proceso metu“¹⁵. Darbo rezultatai taip pat yra naudojami Latvijos valstybinės policijos koledže skaitomų paskaitų bei seminarų metu.

Darbo struktūra. Darbo struktūrą lėmė tyrimo objektas, tikslas bei jo pasiekimui iškelti uždaviniai. Disertacinį tyrimą sudaro įvadas, trys dėstomosios tiriamosios dalys, išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, priedai.

Pirma dalis „Istorinė tardymo raidos Latvijoje apžvalga“ yra skirta tardymo ikiteisminiame tyrime istorinei raidai. Tokios analizės, taip pat tardymo raidos periodizacijos, pagrindu tapo bendras Latvijos istorijos vystymasis nuo 19 amžiaus pabaigos iki 21 amžiaus pradžios. Šioje disertacinio tyrimo dalyje, remiantis bendru Latvijos istorijos vystymusi, yra išskirti pagrindiniai tardymo raidos etapai. Atsižvelgusi į tai, kad Baudžiamojo proceso įstatyme terminas „kvota“ yra pakeistas terminu „tardymas“, autorė atlieka lyginamąją 1864 m. Baudžiamojo proceso įstatymų sąvado normų, reglamentuojančių kvotą ir parengtinį tardymą, analizę. Ypatingas dėmesys skiriamas policijos veiklai tiriant nusikaltimus iki 1939 m. proceso įstatymų pakeitimų. Kaip atskiras tardymo vystymosi etapas nėra išskirtas 1941-1943 metus apimantis nacių režimo Latvijoje laikotarpis, kadangi šiuo metu Latvijoje buvo taikomas anksčiau galiojęs 1926 metų BPĮ ir šio klausimo nuodugnai analizei yra reikalingas atskiras ty-

¹³ Bulgakova I. Izziņas īss vēsturiskais apskats // Raksti, 2004, № 11; Bulgakova I. Izziņa Latvijas kriminālprocesā vēsturiskā skatījumā // Raksti, 2005, № 12; Bulgakova I. Policijas izmeklēšana Latvijas un ārvalstu kriminālprocesos // Jurista Vārds, 2004. gada 14.decembris; Bulgakova I. Neatliekamās procesuālās darbības izmeklēšanā pirms tiesas procesā // Latvijas Policijas Akadēmijas Raksti, 2007, № 14; Bulgakova I. Izmeklēšanas kontrole pirmstiesas procesā // Jurista Vārds, 2008. gada 20. maijā.

¹⁴ Bulgakova I. Content of the beginning of investigation as exemplified by the Criminal procedure Law of Latvia» (atiduota spaudai. Latvijos mokslų akademijos organizuojamos konferencijos straipsnių rinkinys. „Пятый год в Евросоюзе: актуальные проблемы права и управления экономикой“. 8-9 мая 2009 года); Bulgakova I. Актуальные вопросы правового статуса следователя в уголовном процессе Латвии // Сборник статей международной конференции «Актуальные вопросы европейского и национального права», Рига, 29-30.05.2008.

¹⁵ Bulgakova I. Izmeklēšanas izpratne un saturs pirmstiesas procesā. – Rīga: Multineo, 2006. – 238 p.

rimas. Nagrinėjamas tardymo reglamentavimas sovietinės Latvijos laikotarpiu, o taip pat tardymo vystymosi dinamika po Latvijos nepriklausomybės atstatymo iki šių dienų.

Antroje darbo dalyje „Tardymas šiuolaikiniame ikiteisminiame procese“ autorė analizuoja aktualius tardymo klausimus baudžiamuoju procesiniu aspektu, atskleidžia termino „tardymas“ sampratą, vystymąsi, tardymo paskirtį šiuolaikiniame Latvijos baudžiamajame procese, jo teisinius pagrindus, formas ir tardymo priemones.

Pirmame šios dalies skyriuje **„Ikiteisminio proceso užsienio šalių baudžiamajame procese reformavimo charakteristika“** išanalizuoti kai kurių užsienio šalių baudžiamąjo proceso įstatymuose įtvirtinto pirminio tyrimo (tardymo) modeliai.

Bendrosios teisės sistemos šalių (Didžioji Britanija, JAV), kontinentinės teisės sistemos šalių (Vokietija, Prancūzija), taip pat naujosios demokratijos valstybių (Latvija, Lietuva, Estija, Moldova, Rusija, Ukraina) baudžiamąjo proceso įstatymuose yra įtvirtinti skirtingi ikiteisminio tyrimo modeliai. Štai Vokietijoje pirminį tyrimą (ar tardymą) atlieka prokuratūros pagalbinių pareigūnai, kuriems vadovauja prokuroras. Anglijoje policija savarankiškai atlieka tyrimą, naudodama platų procesinės prievartos priemonių spektrą, Estijoje parengtinį tyrimą vadovaujant bei kontroliuojant prokuratūrai atlieka tardytojas, Moldovoje tardymą atlieka baudžiamąjo persekiojimo pareigūnai, kuriems vadovauja prokuroras. Analizuojant panašius arba artimus tardymui procesinius institutus, reglamentuotus minėtose valstybėse bei remiantis užsienio bei istorine Latvijos baudžiamąjo proceso raidos patirtimi, šiame skyriuje išskirti ir analizuojami bendri tardymo institutai (kaip jis besivadintų) bruožai.

Šiame skyriuje atlikta šaltinių analizė leidžia konstatuoti, kad nagrinėtų valstybių baudžiamuosiuose procese egzistuoja vienas ar keli policijos (ar kitos institucijos, turinčios procesinius policijos įgaliojimus) procesinės veiklos, vykdomos iki teismo, etapai. Šios veiklos metu yra tiriami faktai ir aplinkybės, susijusios su nusikalstamos veikos įvykio nustatymu, vyksta nusikalstamos veikos išaiškinimui reikšmingų duomenų (įrodymų) rinkimas ir jų procesinis įtvirtinimas. Šio etapo metu policijos ar policijos įgaliojimus turinčios institucijos gauti duomenys turi įrodomąją reikšmę tolesniame baudžiamosios bylos tyrimo ar nagrinėjimo etape. Policijos pareigūnų sprendimai turi įtakos tolesnei baudžiamąjo proceso eigai.

Antrame šios disertacijos dalies skyriuje **„Ikiteisminio tyrimo ir tardymo struktūra, tikslai ir uždaviniai“** yra nagrinėjami trys pagrindiniai ikiteisminio tyrimo etapai: bendrasis tyrimas (lot. - *inquisitio generalis*), *sumarinis tyrimas* (lot.- *inquisitio summaria*) ir *specialusis tyrimas* (lot. - *inquisitio specialis*).

Pagrindiniai bendrojo tyrimo tikslai – nustatyti, ar buvo padarytas nusikaltimas, nustatyti asmenį, galimai padariusį šį nusikaltimą, arba panaikinti įtari-

mus. Bendrasis tyrimas vykdomas neapibrėžto rato asmenų atžvilgiu. Bendrojo tyrimo etape ruošiamas pirminis kaltinimas. Ne visose šalyse ši veikla laikoma baudžiamąja procesine veikla. Štai anglosaksų teisės sistemos šalyse tokia veikla yra priskiriama administracinei veiklai, kai kuriose romanų – germanų sistemos šalyse yra numatytas pirminis ikiteisminio tyrimo etapas (tiksliau – ikitardyminis etapas), kuris yra laikomas procesinės veiklos sudedamąja dalimi, kuriai būdingi ir administracinės veiklos elementai. Vokietijos baudžiamajame procese egzistuoja tyrimo etapas, sąlygojantis tardymą, arba ikitardyminis etapas (vok. *Vorermittlung*), nors šis etapas nėra išskirtas Vokietijos BPK. Savo ruožtu, Latvijos BPI išskirtas etapas, vykstantis prieš tardymą ikiteisminio tyrimo metu, - baudžiamojo proceso pradėjimas. Ir nors Latvijos BPI, taip pat ir daugelyje latvių mokslininkų publikuojamų darbų vyrauja nuomonė, kad baudžiamojo proceso pradėjimas yra baudžiamoji procesinė veikla, tačiau siekiant išsiaiškinti nusikalstamos veikos įvykį, yra galimybė naudoti administracines priemones, žinybines priemones, taip pat ir operatyvinės veiklos priemones. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, galima daryti išvadą, kad ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagal Latvijos BPI negalima laikyti išimtinai procesine veikla, nes ji dalinai priskirtina ir prie administracinio pobūdžio veiklos.

Antrojo ikiteisminio tyrimo etapo - suminio proceso – metu vyksta padariusio nusikalstamą veiką asmens išaiškinimas, surinktų įrodymų visumos vertinimas, kaltinimo (įtarimo) pateikimas ir argumentų, kuriuos asmuo naudos gynybai, nustatymas. Autorė sutinka su A.V. Smirnovo ir K.B. Kalinovskio nuomone, kad suminis tyrimo etapas yra skirtas pirminiam kaltinimui pateikti ir gynybos pozicijos konkretizavimui.¹⁶ Latvijos baudžiamojo proceso nuostatų analizė leidžia teigti, kad suminis procesas apima tardytojo, kaip asmens vykdančio baudžiamąjį procesą, veiklos tikrinant ir vertinant turimus įrodymus, baigiamąjį etapą, kurio rezultatas yra pasiūlymo pradėti baudžiamąjį persekiojimą prieš konkretų asmenį, pateikimas, o taip pat prokuroro veikla vykdančią baudžiamąjį persekiojimą.

Vykdančią trečiąjį ikiteisminio tyrimo etapą – specialųjį tyrimą, kuris nukreiptas prieš konkretų asmenį, kaltinamą konkrečios nusikalstamos veikos padarymu, bei atsižvelgiant į gynybos argumentus, pateiktus suminio proceso etapo metu, dar kartą įvertinamas kaltinančių įrodymų pagrįstumas ir nustatomas galutinis kaltinimas. Šis etapas Latvijoje baigiamas prokurorui perduodant bylą teismui.

Trečiame antrosios disertacijos dalies skyriuje „*Latvijos ikiteisminio proceso ir tardymo tikslai, uždaviniai ir formos*“ yra išnagrinėta Latvijos ikiteisminio tyrimo struktūra (remiantis Latvijos baudžiamojo proceso įstatymu), taip

¹⁶ Смирнов А.В., Калиновский К.Б. Уголовный процесс: Учебник для вузов/Под общ. ред. А.В.Смирнова. - СПб.: Питер, 2004. - 697 с.//www.kalinovsky-k.narod.ru/p/urp/urp13-1.htm

pat tardymo struktūra, pabrėžiant būtinumą toliau tobulinti ikiteisminio proceso, taip pat tardymo reglamentavimą. Išanalizavusi įvairių autorių pozicijas dėl tardymo sampratos, autorė pateikia savo tardymo sampratą (definiciją). Darbo autorės nuomone, **tardymas yra baudžiamojo proceso įstatymais reglamentuota policijos ir kitų tardymo įstaigų veikla, taip pat į baudžiamąją procesinę veiklą įtrauktų asmenų veikla, siekiant išaiškinti nusikalstamą veiką ir ją įvykdžiusius asmenis, taip pat siekiant surinkti pakankamai duomenų pradėti baudžiamajam persekiojimui.** Ši veikla apima baudžiamojo proceso įstatymais nustatytus veiksmus bei priemones, kurių metu arba kaip jų rezultatas yra priimami procesiniai sprendimai.

Šiame skyriuje taip pat analizuojama tardymo pradžios apibrėžties problema. Daroma išvada, kad tardymo pradžia pagal Latvijos BPI tai yra tardymo įstaigų įgaliotų pareigūnų, vykdant arba dalyvaujant neatidėliotinių procesinių veiksmų vykdyme, taip pat neatidėliotinių tardymo veiksmų, bei į baudžiamąjį procesą įtrauktų asmenų, kurie dalyvavo šiuose veiksmuose ankstyvajame tardymo etape, t.y. nuo momento, kai tardymo įstaigoje buvo gauta informacija apie nusikaltimą, veikla.

Ketvirtame skyriuje „*Bendrujų tardymo sąlygų laikymasis*“ ypatingas dėmesys yra skiriamas kai kurių pagrindinių bendrųjų tardymo sąlygų reglamentacijos analizei, taip pat analizuojama procesinių veiksmų, taip pat ir neatidėliotinių tardymo veiksmų, samprata. Šiame skyriuje nagrinėjamas ir tardymo įstaigos institucinio pavaldumo (tardymingumo) klausimas, o taip pat tardymo įstaigos veikla pradedant baudžiamąjį procesą. Autorė taip pat konstatavo, kad tardymo terminai (jo pradėjimo ir pabaigimo) nėra griežtai reglamentuoti Latvijos BPI. Įstatymas nustato bendrą ikiteisminio proceso terminą, kuris priklausomai nuo nusikalstamos veikos sunkumo gali svyruoti nuo 6 iki 18 mėnesių, o taip pat, jei nusikaltimas sunkus ar labai sunkus, numato tokio termino pratęsimo galimybę dar 6 mėnesiams (Latvijos BPI 389 str. 2 d.). Sprendžiant tardymo atlikimo ir bendro ikiteisminio tyrimo terminų pradžios skaičiavimo neatitikimo klausimą (ikiteisminio tyrimo terminas pradedamas skaičiuoti nuo asmens, prieš kurį yra vykdomas baudžiamasis procesas, „atsiradimo“ procese), būtina aktyviau taikyti BPI normas, leidžiančias išskirti baudžiamąsias bylas esant BPI 391 str. numatytiems pagrindams, o taip pat nutraukti tardymą konkretaus asmens atžvilgiu (BPI 392 str.), nutraukti bylą, paaiškėjus aplinkybėms, dėl kurių baudžiamasis procesas negalimas (BPI 392 str. 1 d., 377 str.) ir tuo atveju, jei konkretaus asmens kaltė neįrodyta ir nesant galimybės papildomai surinkti įrodymų (BPI 392 str. 2 d.). Siekiant išspręsti tardymo terminų skaičiavimo klausimą, kai baudžiamasis procesas vyksta prieš kelis asmenis (toje pačioje byloje), turinčius teisę į gynybą, kuriems kaltinimai pareikšti ne vienu metu, siūloma ikiteisminio proceso terminus skaičiuoti nuo pirmojo asmens, turinčio teisę į gynybą (asmens, kuriam pradėtas baudžiamasis procesas,

sulaikytojo, įtariamojo), arba asmens, kurio teisė disponuoti savo nuosavybe yra apribota procesiniais veiksmais, procese atsiradimo. Taip pat analizuojamos pagrindinės tardymo duomenų neskelbtinumo priežastys ir prielaidos.

Trečioje darbo dalyje „Tardymo garantijos“ autorė analizuoja tardymo kokybės užtikrinimo prielaidas. Pirmajame šios dalies skyriuje **„Aktualūs tardymo subjektų teisinio statuso klausimai“** kaip pagrindines tardymo kokybės garantijas autorė analizuoja tardymo įstaigos, tardytojo tiesioginio vadovo, taip pat tardytojo procesinio teisinio statuso problemą baudžiamajame procese. Autorė priėjo išvados, kad teisinis tardymo įstaigos statusas nėra tiesiogiai įtvirtintas Latvijos Respublikos BPI, tardymo įstaiga nelaikoma baudžiamųjų procesinių teisinių santykių subjektu. Konstatuojama, kad procesinių užduočių vykdytojo ir tardymo grupės nario procesinė padėtis skiriasi priklausomai nuo procesinių sąlygų, kurios sudaro prielaidas atsirasti tokiam statusui, taip pat nuo procesinių įgaliojimų apimtys. Savo ruožtu, savalaikė tardytojo procesinio statuso legitimumo kontrolė konkrečiais atvejais gali užkirsti kelią neigiamoms pasekmės tolesniame bylos tyrimo ar nagrinėjimo etape: įrodymų, kurie buvo surinkti tardymo įstaigos įgaliojimo asmens pripažinimas neleistinai ir uždraudimas juos naudoti teisme.

Antra trečio skyriaus dalis **„Ikiteisminė kontrolė kaip tardymo kokybės garantija“** skirta ikiteisminio tyrimo kontrolės, kuri pagal Latvijos BPI atliekama kelių subjektų – ikiteisminio tyrimo teisėjo, prokuroro ir tardytojo vadovo (jo pavaduotojo), mechanizmui. Realus tardymo kontrolės poveikis priklauso nuo objektyvių faktorių (BPI normų tobulinimo ir harmonizavimo, tardymo įstaigų ir prokuratūros darbo organizavimo tobulinimo, prokuroro ir tardymo teisėjo suvokimo, kaip vyksta tardymas) bei subjektyvių faktorių (kiekvieno kontrolės subjekto sąžiningo požiūrio į vykdomą veiklą ir jam suteiktus įgaliojimus, kontrolės subjektų bendradarbiavimo ir pan.). Šioje darbo dalyje konstatuojama, kad procesinė kontrolė priklausomai nuo subjekto gali būti skirstoma į tris rūšis: teisminę kontrolę (ją vykdo tardymo teisėjas, o skundžiant jo procesinius sprendimus – rajono teismo pirmininkas); vidinę kontrolę (vykdo tiesioginis tardytojo vadovas); prokuroro kontrolę arba prokuroro priežiūrą (vykdo Generalinis prokuroras ir jam pavaldūs prokurorai). Nuo to, kaip tardymo kontrolės subjektai supranta tardymo ir tardytojo veiklos esmę, teisingo savo vaidmens baudžiamajame procese suvokimo bei nuo tinkamo BPI normų suvokimo ir interpretavimo priklauso tardymo ikiteisminiame procese kontrolės efektyvumas.

IŠVADOS:

1. Tardymas kaip veikla yra ne tik baudžiamoji procesinė veikla, reglamentuota baudžiamąjo proceso įstatyme, tačiau apima ir kriminalistinius, operatyvinius, organizacinius bei psichologinius aspektus, kurie gali būti atskiro tyrimo objektu.

2. Istorinė tardymo analizė leidžia teigti, kad tardymo instituto raidą atskirais istorijos etapais lėmė politiniai, socialiniai – ekonominiai ir kiti faktoriai. Tardymo turinį atskirais istoriniais etapais apibrėžė galimybė ir būtinybė per pakankamai trumpą laiką konstatuoti nusikalstamos veikos požymius, išaiškinti asmenis, padariusius nusikalstamą veiką, surinkti ir įtvirtinti duomenis, įrodančius kaltę, paruošti kaltinimo pagrindus, tuo pačiu užtikrinti nusikalstamų veikų užkardymą.

2.1. Istorinė tardymo raidos analizė leidžia pateikti tardymo instituto periodizaciją.

1 etapas. Tardymas, atliekamas remiantis 1864 m. Baudžiamąjo proceso įstatymų sąvadu, kuris nuo 1889 m. galiojo Latvijos teritorijoje; 2 etapas. Tardymas sovietinės Latvijos teritorijoje 1917-1919 m.; 3 etapas. Tardymas Nepriklausomoje Latvijos Respublikoje nuo 1918 m. rugpjūčio 1 d. iki 1939 m. rugpjūčio 1 d., kai įsigaliojo Baudžiamąjo proceso įstatymo pakeitimai, kurie legalizavo kvotos rezultatus, t.y., įtvirtino kvotos metu surinktų duomenų įrodomąją reikšmę; 4 etapas. Tardymas nuo 1939 m. rugpjūčio 6 d. iki 1949 m. lapkričio 6 d., kai SSSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo nutarimu Latvijoje įsigaliojo 1923 m. RSFSR Baudžiamąjo proceso kodeksas; 5 etapas. Tardymas Latvijoje 1940-1961 m., iki Latvijos TSR Baudžiamąjo proceso kodekso įsigaliojimo; 6 etapas. Tardymas Latvijoje nuo 1961 m. iki 1994 m. pabaigos, kai buvo panaikinta parengtinio tyrimo tarnyba, kas atitinkamai pakeitė kvotos vaidmenį baudžiamajame procese; 7 etapas. Tardymas Latvijoje po 1994 m. reformos iki 2005 m. spalio 1 d., kai įsigaliojo naujasis Latvijos BPI; 8 etapas. Tardymas po 2005 m. spalio 1 d. iki šios dienos.

2.2. Istorinė tardymo instituto formavimosi ir vystymosi analizė leidžia teigti, kad tardymo reglamentavimo ir taikymo problemos įvairiais Latvijos istorijos laikotarpiais buvo panašios. Taigi šiuolaikinės tardymo problemos, nustatytos atliekant tyrimą (baudžiamąjo proceso pradėjimo procedūra ir subjektai, tardymo duomenų rinkimas ir apibendrinimas, procesinis tardymo subjektų statusas) gali būti sprendžiamos įvertinus ir atsižvelgus į istorinę tyrinėjamo instituto vystymosi dinamiką.

3. Šiuolaikinių naujosios demokratijos valstybių baudžiamuosiuose procesuose (Latvijoje, Lietuvoje, Estijoje, Moldovoje, Rusijoje), taip pat kontinenti-

nės ir bendrosios teisės sistemų šalyse (Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje, JAV, Prancūzijoje) išskiriamas vienas ar keli policijos (ar turinčių policijos procesinius įgaliojimus įstaigos (pareigūnų)) veiklos etapai, kurių metu yra nustatomos nusikalstamos veikos aplinkybės, vyksta duomenų, vėliau baudžiamajame procese turinčių įrodomąją reikšmę, rinkimas ir įtvirtinimas. Policijos pareigūnų (policijos įstaigų) šiame etape priimti sprendimai turi reikšmės tolesnei proceso eigai.

4. Tardymas yra savarankiška Latvijos baudžiamojo proceso stadija, todėl, kad jam būdingi visi baudžiamojo proceso stadiją apibūdinantys požymiai – veikimo ribos, specifiniai tikslai ir uždaviniai, tardymo terminai, specialūs subjektai. **Tardymas** yra baudžiamojo proceso įstatymais reglamentuota Valsybės policijos ir kitų tardymo įstaigų įgaliotų pareigūnų veikla, taip pat į baudžiamąją procesinę veiklą įtrauktų asmenų veikla, siekiant išaiškinti nusikalstamą veiką ir ją įvykdžiusius asmenis, taip pat siekiant surinkti pakankamai duomenų pradėti baudžiamajam persekiojimui. Ši veikla apima baudžiamojo proceso įstatymais nustatytus veiksmus bei priemones, kurių metu arba kaip jų rezultatas yra priimami procesiniai sprendimai.

5. Tardymo procesinę prigimtį charakterizuoja šie požymiai: tardymas yra baudžiamojo proceso įstatymais reglamentuota veikla, grindžiama bendromis ikiteisminio proceso atlikimo sąlygomis; tardymą atlieka specialius įgaliojimus turintis subjektas – tardytojas (išimtiniais atvejais – prokuroras); baudžiamojo proceso įstatymas nustato griežtą tardymo procesinę formą; tardymo turinį sudaro procesiniai veiksmai, iš kurių pagrindiniai yra tardymo veiksmai; atliekant tardymą priimami sprendimai, kurie įgyvendinami atliekant procesinius veiksmus arba įgyja nutarimų formą; tardymas ribojamas atlikimo terminais.

6. Tardymo struktūroje išskiriami du pagrindiniai tardymo etapai. Pirmuoju etapu laikomas tardymas pradedant baudžiamąjį procesą (apimantis neatidėliotųjų tardymo veiksmų atlikimą). Tardymas pradedant baudžiamąjį procesą (iki sprendimo dėl baudžiamojo proceso pradėjimo) pagal BPĮ kaip pažintinė veikla gali būti apibūdinamas tik su didele išlyga. Antruoju etapu laikomas tardymas jau pradėjus baudžiamąjį procesą, kurio metu tiriamos nusikalstamos veikos aplinkybės, renkami, tikrinami ir fiksuojami surinkti duomenys.

6.1 Latvijos BPĮ netiksliai naudojamos sąvokos „tardymo pradėjimas“ ir „baudžiamojo proceso pradėjimas“. Baudžiamojo proceso pradėjimas yra teisinė baudžiamojo proceso pradėjimo vados ir pagrindo konstatavimo pasekmė. Tardymo pradėjimas (pradžia) savo ruožtu yra kompetentingos įstaigos (tardymo įstaigos, prokuroro) procesinės veiklos, siekiant išsiaiškinti galimai nusikalstamos veikos įvykį ir nedelsiant užfiksuoti jo pėdsakus, pradėjimas (pradžia). **Tardymo pradėjimas (pradžia) apima įgaliotų tardymo įstaigos pareigūnų, taip pat įtrauktų į baudžiamąjį procesą asmenų, procesinę veiklą vykdant neatidėli-**

tinus procesinius veiksmus, taip pat ir neatidėliotinus tardymo veiksmus, taip pat dalyvaujant šiuose veiksmuose pirminiame tardymo etape: t.y. nuo informacijos apie nusikalstamą veiką tardymo įstaigoje gavimo. Taip suprantant tardymo pradėjimą nebetenka prasmės diskusijos dėl savarankiško baudžiamojo proceso etapo ar stadijos – baudžiamojo proceso pradėjimo (pradžios). Konstatuotina, kad tardymo pradėjimas reiškia neatidėliotinių procesinių veiksmų, numatytų BPI, atlikimą.

- 6.2. Neatidėliotinių procesinių veiksmų reglamentacija yra nepakankama ir turi būti koreguojama BPI įtvirtinant neatidėliotinių procesinių veiksmų atlikimo tikslą ir atlikimo sąlygas, kuriomis vadovautųsi tardymo įstaigų pareigūnai.
- 6.3. Sprendžiant specialių terminų naudojimo problemą, būtų tikslinga BPI naudoti vieną terminą, konkretizuojantį tardymą - „tardymas ikiteisminiame procese“.
- 6.4. Pagrindinės tardymo atlikimo formos, remiantis BPI, yra šios: neatidėliotinas tyrimas bei tardymo atlikimas įprasta tvarka.
- 6.5. Latvijos BPI nuostatų analizė leidžia teigti, kad egzistuoja neatitikimas tarp terminų skaičiavimo: terminas, skaičiuojamas nuo tardymo pradėjimo nesutampa su ikiteisminio proceso terminu (tuo atveju, kai baudžiamajame procese atsiranda asmuo, prieš kurį vyksta procesas, vėlesniais proceso etapais), taip pat nesureguliuotas terminų skaičiavimas, kai byloje skirtingu metu pareiškiama įtarimai ar kaltinimai keliems asmenims, turintiems teisę į gynybą.
7. Pagrindinės tardymo kokybės užtikrinimo garantijos yra įgaliotų pareigūnų, atliekančių tardymą, procesinis statusas bei procesinė tardymo kontrolė.
  - 7.1. Teisinis tardymo įstaigos statusas nėra tiesiogiai įtvirtintas Latvijos Respublikos BPI, taigi tardymo įstaiga nelaikoma baudžiamųjų procesinių teisinių santykių subjektu.
  - 7.2. Latvijos baudžiamajame procese egzistuoja tikslaus pareigūno, įgalioto vykdyti baudžiamąjį procesą; tardytojo, procesinės užduoties vykdytojo ir tardymo grupės dalyvio - teisinio statuso problema. Siekiant išspręsti šią problemą būtinas žymiai aktyvesnis tiesioginio tardytojo vadovo struktūriniuose Valstybės policijos padalinuose vaidmuo: jis turėtų metodiškai vykdyti tardytojo statuso ir kartu procesinių įgaliojimų suteikimo konkrečiam pareigūnui kontrolę, t.y., kontroliuoti ar yra visos būtinos teisinės tardytojo statuso suteikimo prielaidos: vadovo sprendimas bei tardymo vykdymo funkcijos įtraukimas į pareigines instrukcijas.
  - 7.3. Savalaikė tardytojo procesinio statuso legitimumo kontrolė konkrečiais atvejais gali užkirsti kelią neigiamoms pasekmės tolesniame bylos ty-

rimo ar nagrinėjimo etape: veiksmų, atliktų tardymo įstaigos įgalioto pareigūno, pripažinimo neteisėtais ir uždraudimo naudoti teisme veiksmų rezultatus (įrodymus).

- 7.4. Procesinių užduočių vykdytojo ir tardymo grupės nario procesinė padėtis skiriasi priklausomai nuo procesinių sąlygų, kurios sudaro prielaidas atsirasti tokiam statusui, taip pat nuo šių subjektų procesinių įgaliojimų apimties.
- 7.5. Tardymo kontrolės įgyvendinimas priklauso nuo objektyvių faktorių (BPĮ normų tobulinimo ir harmonizavimo, tardymo įstaigų ir prokuratūros darbo organizavimo tobulinimo, prokuroro ir tardymo teisėjo suvokimo, kaip vyksta tardymas) bei subjektyvių faktorių (kiekvieno kontrolės subjekto sąžiningo požiūrio į vykdomą veiklą ir jam suteiktus įgaliojimus, kontrolės subjektų bendradarbiavimo).
- 7.6. Latvijos ikiteisminiame procese yra išskiriama vidinė ir išorinė tardymo kontrolė. Vidinę kontrolę įgyvendina tiesioginis tardytojo vadovas arba įgaliotas pareigūnas, įstatymo nustatyta tvarka paskirtas vykdyti šią funkciją. Išorinę tardymo procesinę kontrolę įgyvendina: a) tardymo teisėjas, kontroliuodamas proceso dalyvių teisių ribojimą; b) rajono teismo pirmininkas, nagrinėdamas skundus dėl tardymo teisėjo sprendimų; c) kontroliuojantis prokuroras, turintis platų spektrą įgaliojimų, tarp jų – duoti nurodymus dėl ikiteisminio proceso rūšies ir eigos; d) aukštesnysis prokuroras, sprendžiantis skundus dėl žemesniojo prokuroro veiksmų ir sprendimų.

Pasiūlymai

Suformuluotos išvados bei bendro pobūdžio pasiūlymai, leidžia pateikti konkrečius pasiūlymus bei galimus BPĮ pakeitimus ir papildymus:

I. Latvijos BPĮ normas, reglamentuojančias tardymo pradėjimą bei rūšis, siūloma pildyti ir keisti taip:

- Septinta BPĮ dalis turi prasidėti 30, o 31 skyriumi, ir vadintis „*Ikiteisminis procesas*“.
- Įvertinus tai, kad Latvijos BPĮ 397 straipsnio pavadinimas neatitinka šio straipsnio turinio, siūloma šį straipsnį pavadinti taip „*Tardymo atlikimo ribos*“.
- BPĮ 372 straipsnio 2 dalį siūlytina išdėstyti taip: „*Nutarimas gali būti priimtas rezoliucijos forma. Tokiu atveju rezoliucija surašoma laikantis šio straipsnio 1 dalyje numatytų reikalavimų, išskyrus veikos aprašymą*“.
- BPĮ 372 straipsnio 3 dalį siūlytina išdėstyti taip: „*Neatidėliotinais atvejais nutarimas, priimtas rezoliucijos forma, gali būti užfiksuotas pirmo neatidėliotino tardymo veiksmo atlikimo protokole. Tokiu atveju rezoliu-*

cija surašoma, laikantis šio straipsnio 1 dalyje numatytų reikalavimų, išskyrus veikos aprašymą“.

- BPI 371 straipsnio 1 dalį siūlytina pakeisti, naikinant pareigą kiekvieno atveju priimti nutarimą dėl baudžiamojo proceso pradėjimo, numatant išlygą „konstatuojant pagrindą ir vadą pradėti baudžiamąjį procesą“.
- BPI 86 str. 2 d. siūlytina išdėstyti nauja redakcija: „asmuo turi teisę, kad jo byla būtų ištirta per kuo trumpiausią laiką. Bendras asmens buvimo įtariamuoju laikas negali viršyti įstatymo nustatyto ikiteisminio proceso termino“.
- BPI 318 straipsnio 1 dalį siūlytina išdėstyti taip: „Asmuo, vadovaujantis ikiteisminiam procesui, priima rašytinį motyvuotą nutarimą dėl:
  - 1) Baudžiamojo proceso pradėjimo ir jo tolesnės eigos;
  - 2) Baudžiamojo proceso subjektų statuso pradžios ir pasibaigimo;
  - 3) Tardymo ir specialiųjų tardymo veiksmų atlikimo;
  - 4) Procesinių prievartos priemonių ir procesinių sankcijų taikymo;
  - 5) Ikiteisminio tyrimo pabaigimo“.
- BPI 385 straipsnio 1 dalį siūlytina papildyti 7 punktu ir jį išdėstyti taip: „nutraukti procesą, atleidžiant asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės“.

II. Siekiant tiksliau reglamentuoti ikiteisminio tyrimo pradžios momento ir jo terminų skaičiavimą, siūlytina koreguoti šias BPI normas:

- BPI 389 str. 1 dalį siūlytina dėstyti nauja redakcija „Nuo to momento, kai į baudžiamąjį procesą įtraukiamas asmuo, turintis teisę į gynybą, arba kai baudžiamojo proceso dalyviui yra pritaikyta procesinės prievartos priemonė, arba asmuo, kurio teisė disponuoti savo nuosavybe ribojama procesiniais veiksmais, ikiteisminį tyrimą būtina užbaigti arba panaikinti visas taikytas procesinės prievartos priemones arba naudojimosi nuosavybe varžymus.....“ (ir toliau pagal tekstą).
- BPI 389 straipsnyje išsaugoti nustatytus ikiteisminio tyrimo terminus – 6 mėnesius, kai tiriamas baudžiamasis nusizengimas, ir 9 mėnesius, kai tiriami apysunkiai nusikaltimai, sunkiems nusikaltimams vietoj 12 mėnesių termino nustatyti 15 mėnesių terminą; labai sunkiems nusikaltimams – 30 mėnesių (tai 12 mėnesių viršija šiuo metu BPI nustatytą terminą).

III Tobulinant tardymo kontrolės reglamentavimą, siūlytina keisti ar pildyti šias BPI normas:

- BPI 372 straipsnio 6 dalyje būtina konkretizuoti prižiūrinčio prokuroro pareigą pranešti tardymo įstaigai apie pradėtą konkretaus baudžiamojo proceso kontrolę. Siūlytina įvertinti galimybę papildyti „Prokuratūros įstatymą“ bei BPI 372 straipsnio 1 dalį įpareigojimu prokurorui susipažinti su baudžiamųjų procesų, kuriuos jis kontroliuoja, medžiaga, ir apie tai pažymėti baudžiamojo proceso registre.

IV Tobulinant tardytojo, procesinių užduočių vykdytojo ir tardymo grupės nario statusą, siūlomi šie normų pakeitimai.

- Siūlytina papildyti BPI 28 straipsnį, nurodant būtiną tardytojo profesinę kompetenciją, kas būtų laikoma papildomu tardymo kokybės garantu.
- Konkretizuoti BPI 41 straipsnio 4 dalies 3 punktą, nustatant tikslią ikiteisminio tyrimo proceso tvarką. Teoriškai ikiteisminio tyrimo teisėjas, nauddamasis savo procesiniais įgaliojimais, gali taikyti tardytojui procesinę sankciją – išpėjimą. Tačiau BPI 291 straipsnis nustato, kad tokią procesinę sankciją gali paskirti tik asmuo, vykdamas baudžiamąjį procesą, t.y., tardytojas, prokuroras ar teisėjas (teismas). Siūloma papildyti BPI 291 straipsnį, jame įtvirtinant ir ikiteisminio tyrimo teisėjo teisę skirti procesinę sankciją – išpėjimą tardytojui ar kitam pareigūnui, atliekančiam tardymą, neatliekančiam savo procesinių pareigų ar neužtikrinančiam proceso dalyvių teisių.
- Siūlytina papildyti BPI 29 straipsnį 6 punktu, kuris reglamentuotų tardytojo įgaliojimus darant įrašus baudžiamajame procesiniame registre ir jį išdėstyti taip: „fiksiuoti baudžiamajame procesiniame registre duomenis, numatytus 376 straipsnio 2 dalyje“.

Apibendrinant būtina pabrėžti, kad tardymo problematika yra kompleksinio pobūdžio. Šiame darbe analizuoti tik baudžiamieji procesiniai tardymo kaip daugialypės veiklos aspektai, taip pat padarytos išvados ir pateikti pasiūlymai dėl tardymo kaip procesinės veiklos tobulinimo. Autorė tikisi, kad šio darbo rezultatai suteiks postūmį tolesniam teorinių tardymo pagrindų tyrinėjimui, taip pat praktinės tardymo institucijų veiklos optimizavimui.

Mokslinās publikācijas

1. Bulgakova I. Tardymo kontrolē ikiteisminīamē procesē // Jurista Vārds, 2008. gada 20.maijā. P. 14-19. (latviu kalba)
2. Bulgakova I. Neatidēliotini procesiniai tardymo veiksmāi ikiteisminīamē procesē // Latvijas Policijas Akadēmijas Raksti, 2007, Nr.14. P. 20-37. (latviu kalba)
3. Bulgakova I. Kvotos Latvijas baudziamajamē procesē istorinē raidā // Latvijas Policijas Akadēmijas Raksti, 2005, № 12. P.171-192. (latviu kalba).
4. Bulgakova I. Trumpā kvotos istorinē apzvalga // Latvijas Policijas Akadēmijas Raksti, 2004, № 11. P. 56-78. (latviu kalba).
5. Bulgakova I. Policijas tyrimas Latvijas ir uzsienio šaliu baudziamajamē procesē // Jurista Vārds, 2004. gada 7. decembris. P.10-13; 2004. gada 14. decembris. P. 8.-14. (latviu kalba).

Monografijas

1. Bulgakova I. Tardymo samprata ir turinys ikiteisminamē tyrimē. Monografija. – Rīga:Multineo, 2006. 238 p. (latviu kalba)

Kitos publikācijas disertācijas temā

1. Bulgakova I. Aktualūs tardytojo teisinio statuso klausimai Latvijas baudziamajamē procesē // Aktualūs teisēs raidos klausimai. Tarptautinēs mokslinēs konferencijas medžiaga. 2008 gegužēs 5 d. Rīga. Aukštoji socialiniu technologiju mokykla. 2008. P.56-61. (rusu kalba)
2. Bulgakova I. Tardymo įstaigos kompetencija ikiteisminīamē procesē // Latvijas Baudziamajo proceso įstatymo taikymo pirmisiais metais problemos. Mokslinēs konferencijas medžiaga. 2006 m. gruodžio 15 d. Rīga: LPA, 2006. P. 23-37. (latviu kalba)
3. Bulgakova I. Tardymo užtikrinimas Latvijos baudziamajamē procesē // Baudziamasis procesinis teisingumas. Tarptautinēs mokslinēs konferencijas medžiaga. 2005 m. rugpjūčio 26 d. Rīga. LPA. 2005. P. 39-42. (vokiečiu kalba)
4. Bulgakova I. Tardymo reglamentavimo problemos naujame Latvijos baudziamajamē procesē // Pirmieji metai Europos Sąjungoje. Tarptautinēs mokslinēs konferencijas medžiaga. 2005 m. balandžio 30 d. Rīga. Teisės koledžas. 2005. P. 356-372. (anglu kalba)

CURRICULUM VITAE

<i>Vardas pavardė,</i>	Ilona Bulgakova
<i>Gimimo data</i>	1973-07-07
<i>Gimimo vieta</i>	Latvija, Jelgava
<i>Išsilavinimas</i>	Teisės magistras (specializacija – baudžiamoji teisė)
<i>Darbinė patirtis</i>	
<i>2007 – iki šiol</i>	Latvijos Valstybinės policijos koledžo Teisės mokslų katedros docentė (dėstomi dalykai: baudžiamojo proceso teisė; teisėsaugos institucijų sistema)
<i>2001 - 2007</i>	Latvijos Policijos Akademijos Baudžiamosios teisės katedros lektorė.
<i>1999 - 2001</i>	Tarnyba Latvijos Pasienio apsaugos tarnyboje koordinuojant, vadovaujant ir organizuojant administracinį ir tardymo darbą.
<i>Mokslinė veikla</i>	
<i>Dalyvavimas konferencijose</i>	Pranešimų skaitymas tarptautinėse konferencijose (per pastaruosius 6 metus) – 14; dalyvavimas mokslinėse ir mokslinėse – praktinėse konferencijose Latvijoje (per pastaruosius 6 metus) – daugiau nei 20.
<i>Publikacijos</i>	Per 30 mokslinių publikacijų tarptautiniuose ir Latvijos leidiniuose, tarp jų – 3 tyrimų rezultatai.
<i>Užsienio kalbos</i>	Latvių – puikiai, rusų – puikiai, vokiečių – gerai, anglų – vidutiniškai, lietuvių - vidutiniškai.

Ilona Bulgakova

„DIE ENTWICKLUNG DER ERMITTLUNG IM LAUFE DER VORGERICHTLICHEN UNTERSUCHUNG: ERFAHRUNG IN LETTLAND“

Zusammenfassung

Die Fragen über die vorgerichtliche Untersuchung ist immerhin der Gegenstand der Besprechung in einem internationalen Kreis der Wissenschaftler. Die Ermittlung als eine Form der Verfahrenshandlungen ist eine der am wenigsten untersuchten Probleme des Strafprozesses im heutigen Lettland in der juristischen Literatur.¹⁷

Die Aktualität des Untersuchungsproblems. Bei einem öffentlichen bzw. nicht öffentlichem Strafprozess können die Verfahrensbeteiligten ihre Rechte nur eingeschränkt ausüben. Nach dem Artikel 92 der lettischen Verfassung besteht bis zum Nachweis der Schuld die Vermutung der Unschuld eines einer Straftat Verdächtigen. Nach dem Artikel 1 der lettischen Strafprozessordnung (nachstehend im Text – SPO) wird das gesetzliche Ziel erläutert, und zwar, die SPO regelt die vorgerichtliche Untersuchung, die Strafverfolgung und das Gerichtsverfahren. In Lettland wurde nach der Inkraftsetzung der neuen SPO (ab 1. Oktober 2005) die Frage von der Ermittlung ausführlich nicht verhandelt. Es besteht eine objektive Notwendigkeit, den Begriff der Ermittlung, darunter der Sinn, die Struktur, der Inhalt und die Form, aufzuklären und die Rechtsgrundlage dafür festzusetzen, das Ermittlungsmodell in der SPO eindeutig zu regeln sowie die Weiterentwicklung vorzusehen, indem man bei dem Verfahren jeweils die Rechte der Beteiligten berücksichtigt und dadurch auch die Durchführungsqualität der Ermittlung verbessert.

Untersuchungsinnovation. Im Kontext der strafprozessualen Rechte der Untersuchung Problematik wandten sich bis zum Jahr 1918 damals mehrere bekannte Wissenschaftler und praktizierende Juristen, wie V. Slucevskis, A. Kvacevskis, M. Duhovskojs, I. Foinksis, N. Polanskis, P. Makalinskis und V. Klugens zu.¹⁸

---

¹⁷ Nachdem die neue lettischen Strafprozessordnung (nachstehend im Text – SPO) mit den neuen Regelungen am 1. Oktober 2005 in Kraft trat, hat man in den lettischen Rechtsausgaben verschiedene Meinungen in Bezug auf die Weiterentwicklung der Strafprozessgesetzgebung ausgesagt.

¹⁸ Квачевский А.А. Об уголовном преследовании, дознании и предварительном исследовании преступлений по судебным уставам 1864 г. Ч.3. – Спб., 1869; Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства. Печатается по третьему изданию, Спб., 1910. – С-Петербург: Изд-во «Альфа», 1996; Практическое руководство для судебных следователей, состоящих при окружных судах. Составлено бывшим С. – Петербургским столичным

In den Problemjahren 1920.- 1940. arbeiteten in Lettland Wissenschaftler: P. Jakobi, V. Alksnis, L. Schulcs, J. Jekabsons, A. Vasermanis, J. Skerstins und N. Rozins.¹⁹

In der sowjetischen Zeit einige Aspekte der Untersuchungsprobleme untersuchten A. Kavalieris, I. Indulens, A. Liede, A. Kruglikovs, A. Bastrikins, M. Strogovics, V. Smjonovs, M. Celcovs, I. Krilovs, S. Petrovs und andere Wissenschaftler.²⁰

Nach dem Jahr 1990 in unserer staatswissenschaftlichen Literatur einige Aspekte der Untersuchungsproblematik widerspiegeln R.Azubalyte,²¹

судебным следователем, присяжным поверенным П.В.Макалинским. Часть II. Изд-ние седьмое (посмертное). Дополнено В.П. Ширковым. – Петроград: Склад издания в юридическом книжном магазине Н.К.Мартынова, 1915; Случевский В.К. Учебник русского уголовного процесса. – Спб., 1913; Духовской. М.В. Русский уголовный процесс – Москва: Склад издания в книжном складе М.В. Ключкина, 1910; Уголовный процесс. Лекции Н.Н.Полянского. – Москва: Типография товарищества И.Д.Сытина, 1911. Клуген В. Краткие указания должностным лицам уездной и волостной полиции Лифляндской губернии по применению правил о расследовании преступлений и проступков. – Рига, 1888.

¹⁹ Jakobi P. Iepriekšējās izmeklēšanas reforma; Alksnis V. Mūsu kriminālprocesu vajaga vienkāršot/Tieslietu ministrijas Vēstnesis.1926. g., Nr.7/8 / Tieslietu Ministrijas Vēstnesis: 1920.-1940. –5. sējums: 1926 / Faksimilizdevums. Sast. A.Šmite; atb. red. S.Terihova. – Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2003; Šulcs L. Kriminālprocess. Lekcijas. – Rīga, 1940; Vasermanis A. Policijas izziņas legalizācija. – Rīga: Spiestuve D.Apts, 1939; Šķērstiņš J. Noziedzīgu nodarījumu izmeklēšana un atklāšana. – Rīga, 1929; Jēkabsons [b.v]. Izziņas/sastādītājs virsleitnants Jēkabsons. Virsnieku kursu lekciju un tulkojumu fonda II izdevums. – Rīga: Citadele, 1924; Уголовное судопроизводство. Пособие к лекциям Н.Н.Розина. 4-ое пересмотренное издание. – Рига: Давид Гликсман, 1924.

²⁰ Liede A. Kriminālprocesuālās darbības subjekti/Latvijas PSR kriminālprocess. II.izdevums. – R.:Zvaigzne, 1980; Лиеле А. Уголовно – процессуальное право/Государственно – правовое строительство Латвийской ССР. – Рига: Зинатне, 1968; Кавалиерис А. Проблема дознания в органах внутренних дел/Проблемы организации расследования преступлений (сборник материалов научно- практического семинара по проблемам организации расследования)-Москва:Академия МВД СССР, 1979.С.55-66; Кавалиерис А. Вопросы организации предварительного следствия в органах внутренних дел. – Волгоград: Высшая следственная школа МВД СССР, 1975; Индуленс И. Вопросы развития криминалистики и деятельности экспертных учреждений в Латвии/Вопросы уголовного права и процесса. – Рига: «Зинатне», 1969; Strogovičs M. Kriminālprocess. Mācību grāmata. R., 1949; Стргович М. Курс советского уголовного процесса. – Москва, 1970, т. 2.; Стрёмовский В. Участники предварительного расследования. - Ростов – на – Дону, 1966; Кругликов А. Правовое положение органов и лиц, производящих дознание в советском уголовном процессе. – Волгоград, 1986; Крылов И. , Бастрыкин А. Розыск, дознание, следствие. – Ленинград, 1984; Семёнов В. Суд и правосудие в СССР. – Москва, 1984; Уголовный процесс. Учебник/ под ред. проф. М. Чельцова. – Москва, 1969; Петров С. Системный анализ проблемы дознания.Учебное пособие. – Москва: Академия МВД СССР, 1977; Герасимов И. К реформе органов предварительного расследования/ в кн.Актуальные проблемы следственной деятельности. Межвузовский сборник научных трудов. – Свердловск: Свердловский юридический институт, 1990.

²¹ Ažubalytė R. Diskrecinio baudžiamojo persekiojimo ir atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės santykis // Jurisprudencija. 2006. T. 3(41)

P.Ancelis, R.Burda,²² D.Grogolicene,²³ R.Dombrovskis, A. Kavalieris, S.Kuklianskis,²⁴ R. Lapše, J. Maskajonoks, A. Meikalisa, A.Panomarojovas, R.Ramanauskas,²⁵ K. Rancans, P. Sakalauris, N. Zlakomanovs und andere Autoren.²⁶

Also haben sich mehrere Autoren mit der Erforschung einiger Ermittlungsaspekte beschäftigt in Bezug auf das Menschenrecht, die Reformation dieser Institution und andere Fragen. Es fehlt aber an einer lückenlosen wissenschaftlichen Arbeit, in der die Verfahrensinstitution nach der Inkraftsetzung der lettischen SPO im Jahre 2005 untersucht wurde.

In der vorliegenden Arbeit wird die Problematik der zu entwickelnden vorgerichtlichen Untersuchung²⁷ in Lettland eingehend dargestellt. Es wird hier die vorgerichtliche Untersuchung in Lettland zu Perioden eingeordnet. Darüber hinaus wird die Ermittlung neuartig als Verfahrenshandlung einer Ermittlungsanstalt betrachtet ab Eingang der Mitteilung über eine Straftat bis zur Weiter-

---

²² Burda R.Patikslinamieji ikiteisminio tyrimo pradėjimo stadijos veiksmi //Jurisprudencija, 2005, t.76(68), 5-12; Burda R.Ikiteisminio tyrimo pradėjimas: dabartis ir perspektyva //Jurisprudencija, 2003, t.49(41), 149-156.

²³ Анцелис П., Григоловичене Д. Досудебное расследование после вступления в силу в Литве новых уголовно-процессуальных и других законов. Материалы международной научно-практической конференции, посвящённой 10-летию Конституции Республики Казахстан. – Караганда: Издательство КарГУ, 2005.С.202-206.; Ancelis P., Grigolovičiene D. Baudžiamojo persekiojimo raida atkūris Lietuvos nepriklausomybę iki Teisinės sistemos reformos metmenų patvirtinimo//Jurisprudencija, 2004, Nr.63(55); Анцелис П. Резкие изменения процессуальной формы уголовного преследования не гарантируют положительных результатов/Научные труды. Российская академия юридических наук. Выпуск 6. В трёх томах. Том 3. – Москва: Издательская группа «Юрист», 2006. С.60-65.

²⁴ Kuklianskis S. Ikiteisminio tyrimo teoriniai pagrindai//Jurisprudencija, 2005, Nr.3.

²⁵ Паномарёвас А., Раманаускас Р. Секретность как средство достижения истины. Сборник материалов международной научной конференции «Уголовно-процессуальная справедливость», 26 августа 2005 года. – Рига:Академия полиции Латвии, 2005.

²⁶ Kavalieris A. Pirmstiesas izmeklēšanas darba organizācijas aktualitātes // Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 1999, Nr. 1; Zlakomanovs N. Krimināllietas ierosināšana. Lekcija. – Rīga: LPA, 1996; Meikalīša Ā. Referāta tēzes. Indrikovs Z. Dažu Kriminālprocesa kodeksa problēmu analīze no praktiskā un teorētiskā redzes viedokļa. Sakalauris P. Tēzes sakarā ar Kriminālprocesa kodeksa projektu. Zlakomanovs N. Piezīmes un priekšlikumi KPK projektam/ Krimināllikumdošanas projektu diskutābie jautājumi. Latvijas Policijas akadēmijas akadēmiskā personāla 1995. gada 3., 10., 24. novembra un 1. decembra konferenču materiāli. – Rīga: LPA,1996.; Sakalauris P. Jaunā kriminālprocesa gaidās // Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 1999, Nr. 4., 2000, Nr. 1. –18. – 21. lpp.; Maskajonoks J. Izziņas vieta un loma kriminālprocesā // Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 1999, Nr. 1. – 38.–40. lpp.; Rancāns K. Par Kriminālprocesa kodeksa projektu // Latvijas Vēstnesis – 1999. – Nr. 2./3. – 1.,4. lpp.; Lapše R. Būtiski jauns kriminālprocesa likums – tā ir nepieciešamība // Likums un Tiesības, 2000, Nr.1, 6. – 9. lpp.

²⁷ Nach der lettischen SPO ist die Ermittlung Bestandteil vom vorgerichtlichen Prozess, die mit der Aufnahme vom Prozess anfängt und dauert bis zur Weiterleitung an den Staatsanwalt für die Einleitung einer Strafverfolgung.

gabe an den Staatsanwalt zur Einleitung der Strafverfolgung.²⁸ Der innovative Charakter zeigt sich auch bei der Ausarbeitung der theoretischen Grundlage der Ermittlung – Ziele, Aufgaben, Befristung, Inhalt der Ermittlungsarbeit, Verständnis für Verfahrenshandlungen. Die Arbeit bietet auch die Änderungen zur Einführung in die lettische SPO für eine bessere Regelung der Ermittlungstätigkeit.

Gegenstand der Untersuchung ist die Entwicklung der in Lettland zuständigen Ermittlungsbehörde.

Ziel der Arbeit umfasst die Forschung der Entwicklung der vorgerichtlichen Untersuchung in Lettland.

Aufgabenfeld bei der Ausarbeitung der Dissertation:

- Aufgrund der erforschten Rechtsfachliteratur die Entwicklungstrends der vorgerichtlichen Untersuchung in Lettland darzustellen, insbesondere ab Ende des 19.Jh., da im Jahre 1889 in Lettland eine Einheitsrechtsnorm – Strafprozessverfassung Gültigkeit erlangte, und weiterhin ein Periodensystem für die vorgerichtliche Untersuchung in Lettland zu erstellen.
- Den Begriff *Ermittlung* zu analysieren und mit Rücksicht auf die Entwicklung des vorgerichtlichen Strafverfahrens in Lettland den Begriff *Ermittlung* sowie *Einleitung der Ermittlung* zu definieren.
- Den Inhalt der Ermittlung und deren Struktur, die Verhältnissen der Durchführung und die Rechtsgrundlage darzustellen, indem gerade die prozessualen, darunter dringenden Handlungen als ein ganzes System betrachtet wird.
- Auf den Quellen stützend die Formen einer Verfahrensanstalt gleich dem Ermittlungsverfahren in Lettland festzustellen, insbesondere in der Strafgesetzgebung der neudemokratischen Länder (Lettland, Litauen, Moldova, Russland, Ukraine, Estland), sowie in anderen Ländern (England, Deutschland, USA, Frankreich) mit dem Ziel, allgemeine Eigenschaften dieser Anstalt aufzuklären und die Unterstützung für die Untersuchung der Ermittlungsanstalt und die Entwicklung einer Rechtsanwendung der Ermittlungsinstitutionen festzustellen.
- Die Frage über die Sicherung einer qualitativen Ermittlung, und dabei muss man die Rechtsstellung der Verfahrensdurchführer aufklären – Ermittlungsbeamte, Verfahrensvollzieher, Ermittlungsbeteiligter, unmittelbarer Vorgesetzter des Ermittlungsbeamten, Ermittlungsbehörde.

---

²⁸ Dieses Vorgehen unterscheidet sich von der Ermittlungsregelung aus der lettischen SPO (bis zum 1. Oktober 2005), wo die Ermittlung als die Einsatzetappe der vorgerichtlichen Untersuchung betrachtet wird ab Einleitung eines Strafverfahrens bis zur Strafverfolgung. Dieses Vorgehen unterscheidet sich ebenfalls von der definierten Ermittlung nach der SPO, wo die Ermittlung Bestandteil vom vorgerichtlichen Prozess, die mit der Aufnahme vom Prozess anfängt und dauert bis zur Weiterleitung an den Staatsanwalt für die Einleitung einer Strafverfolgung.

- In den Rahmen der Sicherstellung von einer qualitativen Ermittlung ist das Problem einer vorgerichtlichen Kontrolle in Frage zu stellen.
- **Hypothese** der vorliegenden Arbeit lautet: die Ermittlung bei der vorgerichtlichen Untersuchung in Lettland ist eine unabhängige Verfahrensinstitution, die sich entsprechend der Entwicklung der Strafrechtsnormen ändert.

Beweisgegenstand sind folgende Thesen:

- Bei der Entwicklung der Ermittlung des lettischen Strafverfahrens kann die Autorin mehrere Etappen kennzeichnen:
  1. Etappe. Ermittlung im Zusammenhang mit der russischen Strafrechtsverordnung im Jahr 1864, die ab dem Jahr 1889 im Territorium von Lettland seine Geltung hatte;
  2. Etappe. Ermittlung auf dem Territorium von sowjetischen Lettland in den Jahren 1917- 1919;
  3. Etappe. Ermittlung in der unabhängigen Republik Lettland vom Jahr 1918. bis zum 1. August 1939, als Änderungen vom Strafverfahren in Kraft traten, die die Frage von der Legalisierung von der Auskunft betrafen, d.h., den Auskunftsergebnissen wurde die Bedeutung von Beweisen beigemessen;
  4. Etappe. Ermittlung seit August 1939 bis zum 6. November 1940, als mit der Anordnung vom Präsidium des Höchsten Rates von UdSSR trat in Lettland die Strafprozessordnung vom Jahr 1923. von der Russischen Föderativen Sozialistischen Republik in Kraft;
  5. Etappe. Ermittlung in Lettland in den Jahren 1940- 1961 bis zu der Annahme des Strafprozessgesetzes der LSSR (Lettische Sowjetische Sozialistische Republik);
  6. Etappe. Ermittlung in Lettland vom Jahr 1961 bis zum Ende vom Jahr 1994, als der vorherige Ermittlungsdienst hörte auf zu existieren, anlässlich wessen sich wesentlich die Rolle der Auskunft änderte, praktisch wurde die vorherige Ermittlung ersetzt;
  7. Etappe. Ermittlung in Lettland nach der Reform vom Jahr 1994 bis zum Oktober 2005, als die SPO in Kraft trat;
  8. Etappe. Ermittlung nach dem 1. Oktober 2005 bis zum heutigen Tag.
- Die Ermittlung ist am lettischen Strafprozess eine unabhängige Rangstufe, da sie über alle diesbezügliche Merkmale verfügt – eingeschränkte Handlung, Fachaufgaben und Ziele, Befristung der Ermittlungsarbeit, Fachpersonal.
- Die Ermittlungsstruktur besteht aus zwei folgerichtigen Hauptetappen. Die erste Etappe stellt die Ermittlung bei der Einleitung des Strafverfahrens dar (einschließlich dringende Ermittlungshandlungen). Die Ermittlung an der ersten Etappe im Sinne der lettischen SPO (bis zur Beschlussfassung über den Strafprozess) kann man als Erkenntnisprozess nur mit geringer Wahrscheinlichkeit kennzeichnen. Die zweite Etappe bedeutet

die Ermittlung zu dem aufgenommenen Strafprozess, indem man den Straftatbestand aufklärt und die Auskünfte einholt, anordnet und überprüft.

- Die Hauptaufgaben der Ermittlung: auf die eingegangenen Anträge, Mitteilungen und andere Information über eine Straftat reagieren und eine Grundlage für den Strafprozess festlegen; die Handlungen für die Ermittlung durchführen, das Straftatsmerkmal und die Verhältnisse aufklären sowie die Tatverdächtigen feststellen; die Vorbeugung und Nichtzulassung von weiteren Straftaten anhand der Massnahmen nach der SPO sichern.
- Der Strafprozess in vielen Ländern (England, Deutschland, Lettland, Litauen, Moldau, Russland, USA, Frankreich, Estland) hat eine Etappe bzw. mehrere Etappen für die Handlungen der Polizei oder der zuständigen Behörden (Beamten), wo die Tatsachen und der Tatbestand im Zusammenhang mit der jeweiligen Straftat untersucht und die Beweise fixiert werden. Der Strafprozess in den oben genannten Ländern (England, Deutschland, Lettland, Litauen, Moldau, Russland, USA, Frankreich, Estland) regelt die vorgerichtliche Untersuchung auf unterschiedlicher Weise, jedoch mit gleichen Merkmalen.
- Die Kontrolle über den Vorgang der Ermittlungsarbeit in Bezug auf das zu prüfende Objekt kann man wie folgt gliedern: die Kontrolle über die Gesetzmäßigkeit (im weiteren Sinne) und die Kontrolle über die Beschränkung der Rechte der Verfahrensbeteiligten (im engeren Sinne). Die Kontrolle über den Vorgang der Ermittlungsarbeit in Bezug auf das zu prüfende Subjekt kann man in drei Gruppen gliedern: die Gerichtskontrolle (üblicherweise durch den Ermittlungsrichter, bei Berufung seiner Urteile aber – durch den Vorsitzenden des jeweiligen Bezirksgerichts); die interne Kontrolle (durch den leitenden Ermittlungsbeamten); die Kontrolle bzw. Aufsicht durch die Staatsanwaltschaft (durch den Generalstaatsanwalt und den untergestellten Staatsanwälten).²⁹
- Es ist notwendig, die Ermittlungsarbeit in der lettischen SPO besser zu regeln. Und zwar, die Stellung des Ermittlungsbeamten, die Anfangszeit der Ermittlung sowie die Befristung der Ermittlungsdurchführung muss man ausführlicher festlegen.

Grundlage der wissenschaftlichen Arbeit. Als Grundlage der Arbeit wurde folgende *Rechtsbelehrung* verwendet: die Rechtsnormen des Europarates – Konventionen, Empfehlungen vom Ministerkomitee; die lettischen Rechtsnormen, darunter SPO, andere Gesetze und abgeleiteten Gesetze (Verordnung

---

²⁹Die Ergebnisse erschienen im Artikel «Izmeklēšanas kontrole pirmstiesas procesā»//Jurista Vārds, am 20. Mai 2008.

des Ministerkabinetts, interne Rechtsnormen der Ermittlungsanstalten und andere Rechtsnormen); die historischen Grundlagen der Rechtsnormen für die lettische Strafprozessregelung.

Als *Erfahrungsmäßige Grundlage der Arbeit* dient die Gerichtspraxis für das Menschenrecht in Europa zu den Fragen der vorgerichtlichen Untersuchung in Bezug auf das Thema der Dissertation; die Gerichtspraxis des Departements für Ermittlungsverfahren zu dem lettischen Obersten Gericht; zu dem lettischen Verfassungsgericht; der Sachverhalt der Staatspolizei; die Informationsbasis des Auskunftszentrums zu dem lettischen Innenministerium, der Staatsanwaltschaft; Rundschreiben; Empfehlungen der Methodik und andere Hilfsquellen; Selbsterfahrung der Autorin über den Vorgang und die Leitung der Ermittlungsarbeit an den Abteilungen der Staatspolizei und der Grenzpolizei.

Die Autorin hat festgestellt, dass bei bestimmten historischen Verhältnissen die Ermittlungsbehörde im Laufe der Zeit mehrmals geändert wurde, deshalb ist eine Gliederung der Ermittlung zu Perioden notwendig, darunter auch die Studie einer ziemlich großen Menge der Fachliteratur im Zeitabschnitt ab Ende 19. Jh bis zweite Hälfte 20 Jh.

Arbeitsweisen der wissenschaftlichen Arbeit. Bei der Verhandlung der historischen Entwicklung der Ermittlung, bei der Analyse der historischen Rechtsnormen der Strafgesetzgebung und bei der Beurteilung von dem Standpunkt der heutigen Entwicklung des Strafprozesses aus, verwendet die Autorin das historisch – vergleichende Verfahren. Bei der Analyse der Rechtsnormen der jeweiligen Gesetzgebung und deren Anwendung sowie die Rechtsfolgen findet das formallogische Verfahren die Anwendung. Das bestimmte Soziologieverfahren wurde eingesetzt bei der Untersuchung von einigen internen Rechtsnormen, die die Tätigkeit der Ermittlungsinstitutionen regeln, sowie mit Einsatz der Selbsterfahrungen der Autorin, und zwar, die Beobachtungen während ihrer Arbeit als Ermittlungsbeamtin und Leiterin der Abteilung für Ermittlung an den Abteilungen für Ermittlung zu Staatspolizei und zu Grenzpolizei. Die Analyse der Statistik findet die Anwendung bei der Erforschung der Statistik der Verfahrenshandlungen der Ermittlungsbehörden und der lettischen Staatsanwaltschaft.

Bei der Gegenüberstellung der vorgerichtlichen Untersuchung im Ausland (England, Deutschland, Litauen, Russland, USA, Frankreich u.a.) zu der vorgerichtlichen Untersuchung in Lettland verwendet die Autorin das vergleichend – rechtliche Verfahren.

Veröffentlichung der Arbeitsergebnisse. Die Ergebnisse der durchgeführten Arbeit erscheinen in den Ausgaben einiger wissenschaftlichen Tagun-

gen³⁰, in der Monographie der Autorin „Das Ermittlungsverfahren bei der vorgerichtlichen Untersuchung“³¹, erschien in Lettland. Die Ergebnisse der Arbeit werden in den Vorlesungen, in der Seminararbeit an der Universität für lettische Staatspolizei verwendet.

Die Struktur der Arbeit.

Das erste Kapitel „Lettische historische Ermittlungsanschauung“ betrachtet das historische Ermittlungsverfahren. Als Grundkriterium wählte die Autorin die wichtigsten Etappen der Ermittlungsentwicklung, in dem die allgemeine lettische Geschichte im Laufe der Zeit ab Ende 19.Jh. bis Anfang 21.Jh. berücksichtigt wurde. Im Kapitel werden aufgrund der allgemeinen lettischen Geschichte die wichtigsten Etappen der Entwicklung der Ermittlung gekennzeichnet. Mit Rücksicht darauf, dass in der SPO der Begriff „Auskunft“ durch den Begriff „Ermittlung“ ersetzt wurde, führt die Autorin eine vergleichende Analyse durch und beurteilt die Rechtsnormen der Strafprozessordnung aus dem Jahr 1864, wo die Auskunft und vorgerichtliche Untersuchung verdeutlicht wird. Betrachtet werden die verfahrensbezogenen Handlungen der Polizei bis zur Änderung des Gesetzes vom Jahr 1939. Es wird die Entwicklung der Ermittlung im Naziregime 1941 – 1943 als eine einzelne Etappe nicht behandelt, da auf dem lettischen Territorium die davor gültige SPO vom Jahr 1926 Anwendung fand und die Verhandlung dieser Frage einer besonderen Untersuchung bedarf. Es wird die Lage der Ermittlung auf dem Territorium der Litauischen SSR sowie die Dynamik der Entwicklung der jeweiligen stafprozessualen Anstalt seit der Wiederherstellung der Republik Lettland im Jahre 1991 bis heute dargestellt.

Im zweiten Kapitel „Die Ermittlung bei der vorgerichtlichen Untersuchung von heute“ analysiert die Autorin die aktuellen Fragen der Ermittlung beim Strafprozess, betrachtet die Begriffsbestimmung der Ermittlung im Laufe der Zeit, die Rolle der Ermittlung im lettischen Strafprozess in Gegenwart, die jeweiligen Grundlagen, Formen und Untersuchungsmethoden.

---

³⁰ Bulgakova I. Izziņas tēss vēsturiskais apskats // Raksti, 2004, № 11; Bulgakova I. Izziņa Latvijas kriminālprocesā vēsturiskā skatījumā // Raksti, 2005, № 12; Bulgakova I. Policijas izmeklēšana Latvijas un ārvalstu kriminālprocesos // Jurista Vārds, 2004. gada 14.decembris; Bulgakova I. Neatliekamās procesuālās darbības izmeklēšanā pirmstiesas procesā // Latvijas Policijas Akadēmijas Raksti, 2007, № 14; Bulgakova I. Izmeklēšanas kontrole pirmstiesas procesā // Jurista Vārds, 2008. gada 20. maijā; Bulgakova I. „Content of the beginning of investigation as exemplified by the Criminal procedure Law of Latvia“, im Sammelband der Vorträge der internationalen Tagung „Fünf Jahre in der Europaunion: Recht und Wirtschaft - aktuelle Fragen“, am 8.-9. Mai 2009. Bulgakova I. Актуальные вопросы правового статуса следователя в уголовном процессе Латвии // Сборник статей международной конференции «Актуальные вопросы европейского и национального права», Рига, 29-30.05.2008.

³¹ Bulgakova I. Izmeklēšanas izpratne un saturs pirmstiesas procesā. – Rīga: Multineo, 2006. – 238 s.

Im Kapitel 2 Abschnitt 1 „Die kennzeichnende Umgestaltung der vorgerichtlichen Untersuchung im ausländischen Strafprozess“ werden die Ermittlungsmodelle der Strafgesetzgebung in verschiedenen Ländern analysiert.

Der Strafprozess der Länder mit einheitlichem Rechtssystem (England, USA) sowie der Strafprozess im Kontinentalrechtssystem (Deutschland, Frankreich), darunter die neudemokratischen Länder (Lettland, Litauen, Moldau, Russland, Ukraine, Estland), weist unterschiedliche Modelle der vorgerichtlichen Untersuchung auf. Zum Beispiel, in Deutschland führen die Ermittlung die Staatsanwaltsgehilfen unter der Leitung eines Staatsanwalten durch; in England führt die Staatspolizei die Untersuchung anhand von unterschiedlichen Zwangsmitteln unabhängig durch; in Estland wird das Vorverfahren unter der Aufsicht der Staatsanwaltschaft durch den Ermittlungsbeamten durchgeführt; in Moldau führen die Ermittlung die Offiziere für strafrechtliche Verfolgung unter der Leitung der Staatsanwälte durch. Bei der Analyse der Ermittlungsbehörden in Bezug auf die Strafgesetzgebung in einigen Ländern mit einheitlichem Rechtssystem (England, USA) sowie in den oben genannten Ländern mit dem Kontinentalrechtssystem, darunter die neudemokratischen Länder, auf der Basis der ausländischen Praxis, sowie aufgrund der historischen Entwicklung der Ermittlungsbehörde, werden die allgemeinen Merkmale der mit der Ermittlungsbehörde verwandten Institutionen im Strafprozess verschiedener Länder gekennzeichnet. Es wurde festgestellt, der Strafprozess in jedem oben genannten Land weist eine oder mehrere Etappen auf, wo die Polizei oder die jeweils zuständigen Behörden (Bevollmächtigten) handeln. In dieser Etappe (Etappen) überprüft man die Tatsachen und den Sachverhalt im Zusammenhang mit der Aufdeckung einer Straftat, die Beweise werden eingeholt und zum Prozess verwendet. Die Information, die im Laufe der Tätigkeit der Polizei oder der zuständigen Behörden (Bevollmächtigten) eingeholt wurde, hat in der weiteren Untersuchung der Strafsache die Beweiskraft. Die Entscheidungen der Polizeibeamten (Polizeibehörden) sind auch maßgeblich bei der Weiterbehandlung der jeweiligen Strafsache.

Im Kapitel II Abschnitt 2 „Struktur, Ziele und Aufgaben der vorgerichtlichen Ermittlung und Untersuchung“ betrachtet man die drei wichtigsten Etappen für die Bildung der vorgerichtlichen Ermittlung: allgemeine Untersuchung (*Latain-inquisitio generalis*), die summarische Untersuchung (*Latain-inquisitio summaria*) und die Fachuntersuchung (*Latain-inquisitio specialis*). In der Etappe der allgemeinen Untersuchung wird die Arbeit für die Erhebung einer Anklage durchgeführt. Diese Tätigkeit wird aber nicht in allen Ländern als Strafprozess betrachtet. Zum Beispiel, in England und USA ist das eine Verwaltungsaufgabe, im Strafprozess einiger deutschsprachigen – romanischen Länder gibt es eine Anfangsetappe der Untersuchung (und zwar – Voruntersu-

chung) – ein Bestandteil der Prozessordnung mit dem Einsatz von Verwaltungsaufgaben. Im deutschen Strafprozess gibt es eine Voruntersuchungsetappe – die sogenannte *Vorermittlung* oder Voruntersuchung, trotzdem wird diese Etappe in der deutschen SPO separat nicht betrachtet. In der lettischen SPO wird aber die Voruntersuchungsetappe im vorgerichtlichen Prozess als Einleitung des Strafverfahrens bezeichnet. Obwohl die lettische SPO sowie auch die meisten lettischen Autoren in ihren Werken die Meinung vertreten, dass die Einleitung des Strafverfahrens von einer Verfahrenshandlung zeugt, kann man bei der Aufdeckung einer Straftat auch Verwaltungs- oder Amtsmaßnahmen sowie verdeckte Ermittlung einsetzen. Mit der Rücksicht auf diese Sachlage ist zu erschließen, die Einleitung eines Strafverfahrens gilt in der lettischen SPO keinesfalls als äußerst prozessbezogene Tätigkeit, zum Teil auch eine Verwaltungsaufgabe. In den Rahmen der zweiten Etappe der vorgerichtlichen Ermittlung – bei der sogenannten **summaren Untersuchung** wird der Täter zu Person aufgeklärt, die eingeholten Beweise werden untersucht und eingeschätzt und zu einem Gesamtergebnis errechnet, eine Anklage wird erhoben und die zur Selbstverteidigung beigebrachten Beweise des Täters werden aufgeklärt. Die Autorin ist mit der Meinung von A.V.Smirnov und K.B.Kalinovskij einverstanden davon, dass diese Etappe der summaren Untersuchung für die Erhebung einer Untersuchungsanklage und für die Aufklärung der Verhältnisse der Verteidigungspartei vorgesehen ist.³² In der lettischen vorgerichtlichen Untersuchung umfasst die sogenannte **summare Untersuchung** die Abschlußstufe der Ermittlungstätigkeit des leitenden Strafbeamten, der die eingeholten Beweise überprüft und bewertet und dem Staatsanwalt die Aufnahme einer Strafverfolgung einer konkreten Person gegenüber beantragt, sowie die Tätigkeit des Staatsanwaltes in Bezug auf die Durchführung der Strafverfolgung. Im Laufe der dritten Etappe der vorgerichtlichen Untersuchung – die sogenannte **Fachuntersuchung**, die gegen den jeweiligen Geschuldigten gerichtet wird, mit Rücksicht auf die Verteidigungsbeweisgründe, vorgelegt während der summaren Voruntersuchung, wird nochmals die Zulässigkeit der Anklagebeweise überprüft und die endgültige Anklage festgelegt. Nach der lettischen SPO wird diese Etappe mit der Weitergabe des Verfahrens durch den Staatsanwalt zur Gerichtsverhandlung weitergeleitet.

Im Kapitel II Abschnitt 3 „Struktur, Ziele, Aufgaben und Formen der lettischen vorgerichtlichen Untersuchung und Ermittlung“ wird die Struktur der vorgerichtlichen Untersuchung im Sinne der lettischen gültigen SPO, die Ermittlungsstruktur betrachtet und auf die unentbehrliche Notwendigkeit einer besseren Regelung der vorgerichtlichen Untersuchung in Zukunft hingewiesen.

³² Смирнов А.В., Калиновский К.Б. Уголовный процесс: Учебник для вузов/Под общ. ред. А.В.Смирнова. - СПб.: Питер, 2004. - 697 с.//www.kalinovsky-k.narod.ru/ p/upp/upp13-1.htm

Die Autorin macht mit den verschiedenen Meinungen der Wissenschaftler und Fachleute hinsichtlich der Begriffsbestimmung der Ermittlung bekannt und bietet ihre eigene Auffassung an. Die Autorin meint, **die Ermittlung ist die Tätigkeit der Polizei und der anderen Ermittlungsbehörden sowie der Verfahrensbeteiligten nach der Strafprozessordnung für die Aufdeckung einer Straftat und der Angeschuldigten sowie zur Einholung ausreichender Auskünfte für die Einleitung der Strafverfolgung.** Diese Tätigkeit umfasst bestimmte strafrechtliche Massnahmen, die als Basis für jeweilige Beschlußfassung dienen.

Die Aufnahme der Ermittlung ist nach der lettischen SPO **die Tätigkeit der bevollmächtigten Ermittlungsbeamten an einer Ermittlungsbehörde, und zwar, dringende Rechtsmittel, darunter dringende Ermittlungsmassnahmen, sowie die Tätigkeit der Verfahrensbeteiligten, die an der Vorermittlungsetappe mitwirken**, d.h. ab Bekanntmachung an der Ermittlungsbehörde von einer Staftat.

Im Kapitel II Abschnitt 3 wird eine ausführliche Analyse der Regelung einiger der wichtigsten allgemeinen Ermittlungskonditionen durchgeführt, sowie die Betrachtungsweise der Untersuchungsmassnahmen besichtigt, darunter dringende Rechtsmittel.

In den Rahmen der Untersuchung wird die Zuständigkeitsfrage der Ermittlungsbehörde sowie deren Funktion bei der Einleitung eines Strafverfahrens betrachtet. Die Autorin hat festgestellt, es wird in der lettischen SPO die Ermittlung sowie deren Anfang und Beendigung genau nicht befristet. Das Gesetz regelt die allgemeine Frist für die vorgerichtliche Untersuchung, die abhängig von der Schwierigkeit der jeweiligen Straftat sechs bis achtzehn Monate beträgt, dabei ist die Verlängerung der vorgerichtlichen Untersuchung im Falle eines schwierigen bzw. sehr schwierigen Verfahrens auf weitere sechs Monate möglich (lettische SPO, Artikel 389 Abs.2). Für die Problemlösung hinsichtlich der Nichtübereinstimmung zwischen dem Anfang des Strafverfahrens (Ermittlung) und dem Anfang der Berechnungsfrist des Vorverfahrens (bei der Mitwirkung eines Verfahrensbeteiligten an den späteren Ermittlungsetappen) ist in der Praxis eine wirksame Anwendung der Regelungen der SPO in folgenden Fällen empfehlenswert: für die Verhandlung der Strafsachen bei Vorhandensein von entsprechenden Grundlagen (SPO Artikel 391), sowie die Einstellung der Ermittlung in Bezug auf eine konkrete Person (SPO Artikel 392), die Einstellung des Verfahrens bei der Feststellung von verfahrensausschließenden Umständen (SPO Artikel 392 Abs.1, Artikel 377) und wenn das Verschulden eines Verdächtigen unbeweisbar ist und keine zusätzliche Beweise einzuholen sind (SPO Artikel 392 Abs. 2). Für die Problemlösung hinsichtlich der Berechnungsfrist der Ermittlung bei der Erscheinung von einigen Verfahrensbeteiligten mit dem Anspruch auf die Verteidigung der Verdächtigen, die

an einem unterschiedlichen Zeitabschnitt angeklagt werden, muss man die Frist der vorgerichtlichen Untersuchung ab Erscheinung des ersten verteidigungsberechtigten Verfahrensbeteiligten (Straftatssubjekt, festgenommene Person, Verdächtiger) oder einer Person mit der rechtsmittelbezogenen Vermögensrechtseinschränkung berechnen.

Im dritten Kapitel „Untersuchungssicherheiten“ betrachtet die Autorin die Fragen über die Qualität der durchgeführten Ermittlung. Die Autorin spricht von folgenden Sicherheiten: die Inanspruchnahme der Rechtsstellung einer Ermittlungsbehörde, eines Ermittlungsbeamten sowie des leitenden Ermittlungsbeamten im Strafverfahren. Die Autorin hat schlußgefolgert, die Rechtsstellung einer Ermittlungsanstalt ist in der lettischen SPO eindeutig nicht verankert, eine Ermittlungsanstalt ist an den Stafrechtsverhältnissen unmittelbar nicht beteiligt. Die Autorin hat festgestellt, die Rechtsstellung eines Verfahrensvollziehers und eines Ermittlungsbeamten unterscheidet sich den für die Bestimmung einer Rechtsstellung maßgeblichen Konditionen nach, sowie dem prozessualen Bevollmächtigungsumfang der oben genannten Verfahrensbeteiligten nach. Die Kontrolle über die Legitimität der Stellung des Ermittlungsbeamten kann in bestimmten Fällen schädlichen Folgen bei der weiteren Untersuchung vorbeugen: Erklärung vor Gericht der Leistungen des Ermittlungsbeamten für ungültig und Ausschließung aus dem Beweismaterial.

Kapitel III Abschnitt 2 - „Vorgerichtliche Kontrolle als Ermittlungsgarant“ betrachtet die Frage über die vorgerichtliche Kontrolle, die in der lettischen SPO durch mehrere Subjekte durchgeführt wird – Ermittlungsrichter, Staatsanwalt, Hauptermittlungsbeamte. Die tatsächliche Kontrolle über das Ermittlungsverfahren ist abhängig von objektiven Faktoren (lückenlose Harmonisierung der Normen der SPO, lückenlose Arbeitsorganisation an den Ermittlungsbehörden und an der Staatsanwaltschaft, der Aufsichtsstaatsanwalt und der Ermittlungsrichter müssen den Sinn der durchzuführenden Untersuchung verstehen), sowie von subjektiven Faktoren (ehrenhaftes Verhältnis jedes Aufsichtsbeamten der auszuübenden Beauftragung gegenüber, eine gute Zusammenarbeit zwischen den Aufsichtsbeamten u.a.). Die vorgerichtliche Kontrolle lässt sich abhängig vom Subjekt in drei Gruppen einteilen: die Gerichtskontrolle (durchgeführt üblicherweise durch den Ermittlungsrichter, bei der Berufung seiner Urteile – durch den vorsitzenden Richter am zuständigen Bezirksgericht); die interne Kontrolle (durchgeführt durch den Hauptermittlungsbeamten); die Kontrolle oder Aufsicht der Staatsanwaltschaft (durchgeführt durch den Generalstaatsanwalt und die unterstellten Staatsanwälte). Die vorgerichtliche Kontrolle lässt sich abhängig vom der Kontrolle unterstellten Objekt wie folgt einteilen: die Kontrolle der Gesetzmäßigkeit (im weiteren Sinne) und die Kontrolle der eingeschränkten Rechtsausübung der Strafverfahrensbeteiligten (im engeren Sinne). Gerade vom Verständnis der Ermittlungs-

aufsichtsbeamten für den Sinn der Untersuchung und von der Handlung des Ermittlungsbeamten, von einer richtigen Auffassung seiner Rolle im Strafprozess, vom Verständnis und der Auslegung der Normen der SPO ist die Wirksamkeit der Kontrolle über die Ermittlung bei dem Vorverfahren abhängig.

Schlussfolgerungen und Vorschläge. *Zum Abschluss* der Dissertation werden die Ergebnisse der durchgeführten Untersuchung, Schlussfolgerungen und Vorschläge vorgebracht.

Schlussfolgerungen

1. Die Ermittlung stellt nicht nur die Prozesshandlung, sondern eine Reihe von anderen Aspekten dar. Die Ermittlung ist bald die Strafprozesshandlung, bald auch die Handlung von psychologischem Charakter. Die Ermittlung kann man auch vom Standpunkt einer organisationsbezogenen Handlung als Gegenstand einer Sonderuntersuchung – wissenschaftliche Arbeitsorganisation des Ermittlungsbeamten betrachten. Die Ermittlungsfragen kann man auch vom Standpunkt der dringenden Tätigkeit verhandeln. In der vorliegenden Arbeit werden die Fragen der Strafprozesshandlung betrachtet.

2. Die historische Analyse der Ermittlung hat gezeigt, die Entwicklung der Ermittlungsbehörde bestimmte in unterschiedlichen historischen Zeitperioden politische, sozial – ökonomische und andere Faktoren. Die Ermittlung charakterisierten in unterschiedlichen historischen Etappen die Gelegenheit und Notwendigkeit, mit einem möglichst geringem Zeitaufwand die Merkmale einer Straftat festzustellen, die schuldigen Straftäter aufzudecken, die Auskünfte einzuholen und Schuldbeweise beizubringen und eine Grundlage für die Beantragung einer Anklage vorzubereiten und dadurch die Vorbeugung und Aufdeckung der Straftaten unmittelbar zu sichern.

2.1. Die Einteilung der Ermittlung in der vorgerichtlichen Untersuchung zu Perioden stellt folgende Etappen dar: die Etappe 1 – Ermittlung laut der Strafprozessordnung vom Jahr 1864, die 1889 in Lettland Gültigkeit erlangte. Die Etappe 2 – Ermittlung in der Lettischen Sowjetischen Sozialistischen Republik ab Jahr 1917 bis 1919. Die Etappe 3 – Ermittlung in der unabhängigen Republik Lettland ab Jahr 1918 bis zum 1. August 1939, als die Änderungen der Strafprozessordnung über die Legalisierung der Ermittlungsergebnisse in Kraft traten, und zwar, die Ermittlungsergebnisse erlangten die Beweiskraft. Die Etappe 4 – Ermittlung ab August 1939 bis zum 6. November 1940, als laut Verordnung des Präsidiums des Obersten Sowjets der SdSSR in Lettland die Strafprozessordnung der Russischen SFSR vom Jahr 1923 in Kraft trat. Die Etappe 5 – Ermittlung in Lettland ab Jahr 1940 bis 1961, als die Strafprozessordnung der Lettischen SSR die Gültigkeit

erlangte. Die Etappe 6 – Ermittlung in Lettland ab Jahr 1961 bis Ende 1994, als der Dienst für Voruntersuchung seine Tätigkeit aufgab und infolgedessen sich die Rolle der Ermittlung relevant änderte und tatsächlich die Voruntersuchung ersetzte. Die Etappe 7 – Ermittlung in Lettland nach der Reform ab Jahr 1994 bis zum 1. Oktober 2005, als die neue SPO in Kraft trat. Die Etappe 8 – Ermittlung ab 1. Oktober 2005 bis heute.³³

2.2. Die Untersuchung des historischen Aspektes für die Entwicklung der Ermittlungsbehörde zeigte, dass die Probleme bei der Ermittlung in unterschiedlichen Etappen der lettischen Geschichte ähnlich sind, und zwar, die Problemlösung in Hinsicht der Ermittlung von heute (zum Beispiel, Einleitung eines Verfahrens und die zuständigen Subjekte, die Einholung und Auswertung der Ermittlungsergebnisse, die zuständigen Ermittlungssubjekte, die Rechtsstellung des Ermittlungsbeamten) kann man auch auf der Basis der historischen Entwicklung dieser Institution erfolgen.

3. In den Strafverfahren von heute der neudemokratischen Länder (Lettland, Litauen, Moldau, Russland, Estland) sowie in anderen Ländern mit dem Verfassungsrecht oder mit allgemeinem Rechtssystem (England, Deutschland, USA, Frankreich) gibt es eine oder mehrere Etappen für die Tätigkeit der Polizei oder der zuständigen Behörden (Beamten). In dieser Etappe (Etappen) werden die Tatsachen und Umstände im Zusammenhang mit der Aufdeckung einer Straftat untersucht, die Auskünfte mit der Beweiskraft eingeholt und zum Verfahren beigelegt und für weitere Verhandlung der Straftat verwendet. Auch die Entscheidungen der Polizeibeamten (Polizeibehörden) haben Bedeutung bei der Weiterentwicklung eines Strafverfahrens.

4. Die Ermittlung ist eine unabhängige Entwicklungsstufe des lettischen Strafverfahrens, da sie alle Voraussetzungen des Strafverfahrens erfüllt – Handlungsgrenzen, Ziele und Sonderaufgaben, Ermittlungsfristen, Fachpersonal. **Die Ermittlung** ist die in der Strafverfahrensordnung geregelte Tätigkeit der bevollmächtigten Poplizeibeamten und der anderen Ermittlungsbehörden sowie die Tätigkeit der Strafverfahrensbeteiligten mit dem Ziel, den Straftatbe-

---

³³ Die oben genannten Ergebnisse wurden genehmigt am 6.-7. Mai 2004 am auf der internationalen wissenschaftlichen Tagung „Die Gesellschaft und Kultur: langfristige Entwicklung“, an der Akademie für Pädagogik in der Stadt Liepaja, im Vortrag «Izziņas Iis vēsturiskais apskats». Der Vortrag erschien im Sammelband der oben erwähnten Tagung. Zum Teil sind die Ergebnisse in der internationalen wissenschaftlichen Zeitung der Republik Moldau „Gesetz und Leben“ im Dezember 2003 im Artikel „Die Entwicklung der Ermittlungsanstalt im lettischen Strafverfahren“ veröffentlicht. Zum Teil sind die Ergebnisse in den Beiträgen der Autorin im Sammelband der wissenschaftlicher Beiträge an der lettischen Polizeiakademie veröffentlicht: “Izziņa Latvijas kriminālprocesā vēsturiskā skatījumā”//Latvijas Rolicijas akadēmijas Raksti, 2005, № 12.

stand und die schuldigen Täter aufzudecken sowie die Auskünfte für die Einleitung der Strafverfolgung einzuholen. Diese Tätigkeit beinhaltet die im Strafverfahrensrecht geregelten Massnahmen für die Strafbeschlussfassung.

5. Der Charakter der Ermittlung wird nach folgenden Merkmalen gekennzeichnet: die Ermittlung ist eine im Strafverfahrensrecht geregelte Tätigkeit auf der Basis der allgemeinen Voraussetzungen der vorgerichtlichen Untersuchung; die Ermittlung wird durch einen Fachmann – Ermittlungsbeamten durchgeführt (im Ausnahmefall – Staatsanwalt); die Durchführung des Ermittlungsverfahrens regelt das Gesetz und legt eine bestimmte Verfahrensform fest; zu den Ermittlungsmassnahmen zählt man die Verfahrensmassnahmen mit den Haupthandlungen, und zwar, Ermittlungshandlungen; im Laufe der Ermittlung werden Entscheidungen getroffen und als Verfahrenshandlungen durchgeführt oder in der Form einer Verordnung dargestellt; die Ermittlung wird durch ihre Laufzeit gekennzeichnet.

6. Die Struktur der Ermittlung besteht aus zwei leitenden Ermittlungsetappen. Die erste Etappe umfasst die Ermittlungshandlung bei der Einleitung des Strafverfahrens (einschließlich der dringenden Ermittlungshandlungen)³⁴. Die Stufe der Ermittlung am Anfang des Verfahrens kann man im Sinne der lettischen SPO (bis zur Entscheidung über die Aufnahme des Strafverfahrens) als Erkenntnisprozess nur mit geringem Wahrscheinlichkeitsgrad kennzeichnen. Die zweite Etappe stellt die Fortsetzung der aufgenommenen Ermittlung im Strafverfahren dar, bei dem der Strafbestand aufgeklärt wird und die Auskünfte eingeholt, zu Sache beigefügt und überprüft werden.

6.1. In der lettischen SPO kommt die Begriffsverwirrung vor – „die Aufnahme der Ermittlung“ und „die Aufnahme des Strafverfahrens“. Die Aufnahme des Strafverfahrens basiert auf die Rechtsfolgen in der Form der festgestellten Veranlassung und der Grundlage zu Aufnahme des Strafverfahrens. Die Aufnahme der Ermittlung bedeutet aber die durch zuständige Behörde (Ermittlungsanstalt, Staatsanwalt) aufgenommene Verfahrenshandlung, um den Straftatbestand aufzudecken und die ermittelte Spur unverzüglich zu erfassen. **Die Anfangsstufe der Ermittlung umfasst die Tätigkeit der zuständigen Beamten der Ermittlungsbehörden sowie der Strafverfahrensbeteiligten bei der Durchführung der dringenden Verfahrenshandlungen, darunter dringende Ermittlungshandlungen sowie bei der Mitwirkung an oben genannten Handlungen am Anfang der Ermittlung, d.h. ab Bekanntmachung von der Ermittlungsbehörde von einer Straftat.** Wird die Anfangsstufe der Ermittlung so aufgefasst, so sind auch keine

---

³⁴ Zum Teil erschienen die Ergebnisse im Beitrag der Autorin, im Sammelband der wissenschaftlichen Vorträge der lettischen Polizeiakademie: Neatliekamās procesuālās darbības izmeklēšanā pirms tiesas procesā / Latvijas Policijas Akadēmijas Raksti, 2007, № 14.

Diskussionen zu dieser Frage von einer einzelnen Stufe oder Etappe des Strafverfahrens, d.h., Anfang des Strafverfahrens notwendig. Im Grunde genommen bedeutet der Anfang der Ermittlung die Durchführung von dringenden Verfahrenshandlungen nach der SPO.³⁵

- 6.2. Die Reglementierung der dringenden und üblicherweise auszuführenden Verfahrenshandlungen ist in der lettischen SPO mangelhaft. Die SPO muss Ziele und Voraussetzungen für die Durchführung der dringenden Ermittlungshandlungen für die Ermittlungsbeamten festlegen.
- 6.3. Für die Problemlösung in Hinsicht auf die Anwendung der Fachterminologie im Zusammenhang mit dem Begriff der Ermittlung wäre es eigentlich zweckmäßig, in der lettischen SPO diesen Begriff eindeutig zu erklären, und zwar, als „die Ermittlung bei der vorgerichtlichen Untersuchung“.
- 6.4. Die Hauptverfahren zur Durchführung der Ermittlung sind nach der lettischen SPO folgend: die dringende Untersuchung; die Untersuchung in den Rahmen eines dringenden Gerichtsverfahrens; die Ermittlung in der üblichen Reihenfolge.
- 6.5. Die lettische SPO betrachtet das Problem der Nichtübereinstimmung zwischen der Einleitung der Ermittlung und der Einleitung des Vorverfahrens (bei Mitwirkung eines Verfahrensbeteiligten, in den spätesten Ermittlungsetappen), sowie das Problem der Einleitung der Ermittlung bei Mitwirkung im Gerichtsverfahren mehrerer verteidigungsberechtigten Personen – Tatverdächtigen, Beschuldigten in unterschiedlichen Zeitabschnitten.
7. Die wichtigsten Qualitätssicherheiten für die Ermittlung sind folgend: die Rechtsstellung der Ermittlungsbeamten und der Ermittlungsaufsichtsbeamten.
  - 7.1. Die Rechtsstellung einer Ermittlungsbehörde ist in der lettischen SPO eindeutig nicht festgelegt, eine Ermittlungsbehörde verfügt über keine Rechtsverhältnisse eines direkten Strafverfahrensbeteiligten.
  - 7.2. In der lettischen SPO wird die Rechtsstellung des bevollmächtigten Herren des Strafverfahrens – des Ermittlungsbeamten, des Vollzugsbeamten lückenhaft und nicht eindeutig aufgeklärt. Für die Problemlösung muss der leitende Ermittlungsbeamte in den untergeordneten Behörden der Staatspolizei eine verstärkende Rolle spielen. Die Autorin ist der Meinung, der leitende Ermittlungsbeamte muss eine kontinuierliche Kontrolle über die Einhaltung der notwendigen Verfahrensbedingungen ausüben, um die Rechtsstellung des Ermittlungsbeamten für den jewei-

---

³⁵ Die Ergebnisse und Schlussfolgerungen erscheinen am Anfang der Ermittlung im Beitrag der Autorin «Content of the beginning of investigation as exemplified by the Criminal procedure Law of Latvia», im Sammelband der Vorträge der internationalen Tagung „Fünf Jahre in der Europaunion: Recht und Wirtschaft - aktuelle Fragen“, am 8.-9. Mai 2009.

ligen Beamten zu sichern, und zwar: Verordnung des Vorgesetzten, Einschaltung der Ermittlungshandlung in die Dienstverpflichtung des jeweiligen Beamten.

- 7.3. Die Kontrolle über die Legitimität der Stellung des Ermittlungsbeamten kann in bestimmten Fällen schädlichen Folgen bei der weiteren Untersuchung vorbeugen: Anerkennung vor Gericht der Leistungen des Ermittlungsbeamten für ungültig und Ausschließung aus dem Beweismaterial.
- 7.4. Die Verfahrensstellung eines Verfahrensbeamten und eines Ermittlungsbeamten unterscheidet sich durch die notwendigen Voraussetzungen sowie durch den Umfang der prozessualen Bevollmächtigungen der oben genannten Verfahrensbeteiligten.
- 7.5. Die Ausübung der Kontrolle über das Ermittlungsverfahren ist abhängig von objektiven Faktoren (lückenlose Harmonisierung der Normen der SPO, lückenlose Arbeitsorganisation an den Ermittlungsanstalten und der Staatsanwaltschaft, der Aufsichtsstaatsanwalt und der Ermittlungsrichter müssen den Sinn der durchzuführenden Untersuchung verstehen), sowie von subjektiven Faktoren (ehrenhaftes Verhältnis jedes Aufsichtsbeamten der auszuübenden Beauftragung gegenüber, eine gute Zusammenarbeit zwischen den Aufsichtsbeamten).
- 7.6. Das Vorverfahren in Lettland wird durch die Außenkontrolle und die Interkontrolle über das Ermittlungsverfahren gekennzeichnet. Die Interkontrolle wird durch den leitenden Ermittlungsbeamten oder durch einen rechtmäßig bevollmächtigten Beamten durchgeführt. Die Außenkontrolle wird durchgeführt a) durch den Ermittlungsrichter mit der Kontrolle über die Menschenrechtseinschränkungen, b) durch den Vorsitzenden am jeweiligen aufsichtsführenden Bezirksgericht im Falle der Berufung der Urteile des Ermittlungsrichters, c) durch den aufsichtsführenden Staatsanwalt mit einem umfangreichen Kreis der kontrollebezogenen Bevollmächtigungen, darunter Anweisung für die Festlegung der Art und Richtung des Verfahrens, d) durch den Oberstaatsanwalt im Falle der Berufung der Handlungen des aufsichtsführenden Staatsanwaltes.

Änderungsvorschläge für die lettische SPO

Die Autorin empfiehlt an die SPO die Änderungen wie folgt vorzunehmen:

I. Für die Reglementierung in Bezug auf die Einleitung des Ermittlungsverfahrens, die unterschiedlichen Arten des Ermittlungsverfahrens in der lettischen SPO sind folgende Änderungen notwendig:

- Das Kapitel 7 beginnt nicht mit dem Abschnitt 31, sondern mit dem Abschnitt 30 und lautet „Vorverfahren“.*
- Nach der lettischen SPO Artikel 397 stimmt die Bezeichnung der Norm mit dem darin enthaltenen Inhalt nicht überein, deshalb empfiehlt die Autorin die Bezeichnung dieser Norm wie folgt auszulegen: „Die Ermittlungsgrenzen“.
- Im Artikel 372 Teil 2 muss die Norm eine Fassung wie folgt erhalten: „Den Beschluss kann man auch als eine Resolution fassen. In diesem Fall wird die Resolution laut den Forderungen nach diesem Artikel Teil 1 verfasst, mit Ausnahme von Erläuterung der Straftat“.
- Im Artikel 372 Teil 3 muss die Norm in einer Fassung wie folgt ausgelegt werden: „In dringenden Fällen kann der Beschluss im Protokoll über erste dringende Ermittlungshandlung als Resolution aufgenommen werden. In diesem Fall wird die Resolution nach den Voraussetzungen zu Teil 1 verfasst, mit Ausnahme von Erläuterung der Straftat“.
- Im Artikel 371 Teil 1 muss die Norm wie folgt geändert werden. Die Beschlussfassung über die Einleitung des Strafverfahrens ist in jedem Falle nicht notwendig mit Vorbehalt – „bei Feststellung einer Angelegenheit und Grundlage für die Einleitung eines Strafverfahrens“.
- In der lettischen SPO Artikel 86 Teil 2 muss die Norm eine Fassung wie folgt erhalten: „... die Person bewahrt das Recht an die Beendigung des Strafverfahrens in einer vernünftigen Frist und dabei darf die Gesamtperiode für die Betrachtung dieser Person als Tatverdächtige die nach Gesetz festgelegte Frist des Vorverfahrens nicht überschreiten“.
- Im Artikel 318 Teil 1 muss die Norm wie folgt ausgelegt werden: „Im Vorverfahren entscheidet der Herr des Strafverfahrens und verfasst eine begründete Resolution in Schriftform zu folgenden Fragen:
  - 1) Einleitung und Weiterleitung des Strafverfahrens;
  - 2) Rechtsstellung für die Strafverfahrensbeteiligten – Tag der Bewilligung und Einstellung;
  - 3) Ermittlungshandlungen und besondere Ermittlungshandlungen;
  - 4) Anwendung der Zwangsmaßnahmen; Beendigung des Vorverfahrens“.
- Im Artikel 385 Teil 1 muss die Norm mit dem Punkt 7 ergänzt und in folgender Fassung ausgedrückt werden: „die Verfahrenseinstellung und

---

* In der Arbeit hat die Autorin die Fragen über die Begriffsbestimmung betrachtet. Wahrscheinlich ist in Bezug auf das Vorverfahren in der SPO die Anwendung des Begriffs „Vorstrafverfahren“ nicht notwendig, der Begriff „Vorverfahren“ sei genügend, da im lettischen Gerichtsverfahren das Vorverfahren nur in den Rahmen eines Strafverfahrens Anwendung findet.

die Befreiung des Tatverdächtigen von der strafrechtlichen Verantwortung“.

II. Für eine ausführliche Reglamentierung in Hinsicht auf die Befristung des Vorverfahrens empfiehlt die Autorin die lettische SPO mit den Änderungen wie folgt zu ergänzen:

- Im Artikel 389 Teil 1 ist die Norm in einer Fassung wie folgt auszulegen: „*Ab Heranziehung zu Strafverfahren einer Person mit Anspruch auf Verteidigung oder bei Anwendung in Bezug auf den Verfahrensbeteiligten einer Zwangsmassnahme oder einer Person mit der rechtsmittelbezogenen Vermögensrechtseinschränkung ist das Vorverfahren abzuschließen oder alle Zwangsmassnahmen und Vermögensrechtseinschränkungen aufzuheben...*“ (nachstehend der Text).
- Im Artikel 389 bewahrt die Norm die Befristung in Bezug auf das Strafverfahren - sechs Monate, in Bezug auf die weniger schwere Straftaten – neun Monate, in Bezug auf schwere Straftaten ist die Frist von zwölf Monaten durch fünfzehn Monate zu ersetzen, in Bezug auf besonders schwere Straftaten ist aber eine Frist von dreißig Monaten festzulegen, und zwar, um zwölf Monate länger als in der gültigen SPO.

III. Für eine lückenlose Reglamentierung hinsichtlich der Kontrolle über das Ermittlungsverfahren empfiehlt die Autorin in die lettische SPO die Änderungen wie folgt vorzunehmen:

- Es ist notwendig, im Artikel 372 Teil 6 die Verpflichtungen des aufsichtsführenden Staatsanwaltes ausführlich festzulegen, und zwar: die Kontaktaufnahme mit der Ermittlungsanstalt und Informierung von der Aufnahme der Kontrolle über das jeweilige Strafverfahren. In diesem Zusammenhang empfiehlt die Autorin eventuell die Änderungen im Gesetz „Über die Staatsanwaltschaft“ und im Artikel 372 Teil 1 vorzunehmen und den aufsichtsführenden Staatsanwälten zur Bekanntmachung mit der jeweiligen Strafverfahrensakte zu verpflichten und im Strafverfahrensregister mit einem entsprechenden Vermerk zu versehen.

IV. Für die Reglamentierung der Rechtsstellung des leitenden Ermittlungsbeamten, des Herren des Verfahrens und der Ermittlungshilfsbeamten sind die Änderungen wie folgt vorzunehmen:

- In der lettischen SPO das Artikel 28 wie folgt ergänzen: man muss auf die berufliche Zuständigkeit des Ermittlungsbeamten hinweisen als zusätzliche Qualitätssicherheit des Ermittlungsverfahrens.
- In der lettischen SPO Artikel 41 Teil 4 Punkt 3 ist die Norm ausführlicher auszulegen, und zwar, eine eindeutige Aufklärung des Vorverfahrens vorzusehen. Tatsächlich darf der Ermittlungsbeamte laut seinen prozessualen Befugnissen dem Ermittlungshilfsbeamten gegenüber eine Verfahrensmaßnahme – das Mahnschreiben anwenden, nach dem Artikel 291

darf aber ein Mahnschreiben der Herr des Verfahrens, d.h. der Ermittlungsbeamte, der Staatsanwalt oder der Richter (Bestand beim Gericht) unterzeichnen. Nach der Meinung der Autorin ist somit das Aritikel 291 zu ergänzen und in Hinblick auf die Verletzung der Verfahrensverpflichtungen oder wegen der fahrlässigen Rechtssicherung der Verfahrensbeteiligten dem Ermittlungsrichter das Mahnungsrecht dem Herr des Strafverfahrens, darunter auch dem Ermittlungsbeamten gegenüber, einzuräumen.

- Das Artikel 29 ist mit einer Norm zu ergänzen (Punkt 6), wodurch die Befugnisse des Ermittlungsbeamten in Bezug auf die Eintragungen ins Strafverfahrensregister reglamentiert werden, und wird wie folgt ausgedrückt: *„die Eintragung der Angaben ins Strafverfahrensregister nach dem Artikel 376 Teil 2“*.

Im Abschluss wünscht sich die Autorin es zu betonen, dass die Ermittlungsproblematik einen komplexen Charakter trägt. In der vorliegenden Arbeit werden die Fragen über das Stafverfahren betrachtet sowie die Schlußfolgerungen und Vorschläge für die Aufbesserung des Ermittlungsverfahrens als Strafverfahrenshandlung vorgebracht. Die Autorin ist der Meinung, die Ergebnisse dieser Arbeit werden die Weiterentwicklung der Theorie des Ermittlungsverfahrens fördern sowie zur Entwicklung der Praxis der Ermittlungsbehörden beitragen.

Wissenschaftlichen Artikel

1. Bulgakova I. Izmeklēšanas kontrole pirmstiesas procesā // Jurista Vārds, 20.05.2008. S. 14-19.
2. Bulgakova I. Neatliekamās procesuālās darbības izmeklēšanā pirmstiesas procesā // Latvijas Policijas Akadēmijas Raksti, 2007, Nr.14. S. 20-37.
3. Bulgakova I. Izziņas īss vēsturiskais apskats // Raksti, 2004, № 11. S. 56-78.
4. Bulgakova I. Izziņa Latvijas kriminālprocesā vēsturiskā skatījumā // Raksti, 2005, № 12. S.171-192.
5. Bulgakova I. Policijas izmeklēšana Latvijas un ārvalstu kriminālprocesos // Jurista Vārds, 2004. gada 7.decembris. S. 10-13.; 2004. gada 14. decembris. S. 8.-14.

Die Monographie

1. Bulgakova I. Izmeklēšanas izpratne un saturs pirmstiesas procesā. Monogrāfija. – Rīga:Multineo, 2006. 238 s.

Andere Publikationen der Autorin der Dissertation zum Untersuchungsthema

1. Булгакова И. Актуальные вопросы правового статуса следователя в уголовном процессе Латвии // Aktuelle Rechtsfragen in Europa und im nationalen Sinne. 29.-30.05.2008, Riga, Hochschule für Sozialtechnologien, 2008. S. 56-61.
2. Bulgakova I. Izmeklēšanas iestāžu kompetence kriminālprocesā // Latvijas Kriminālprocesa likuma pirmā gada piemērošanas problēmas. 15.12.2006.– Rīga: LPA, 2006. S. 23-37.
3. Bulgakova I. Gewährleistung der Ermittlung des Strafprozessgesetzes Lettlands // Die strafprozessuale Gerechtigkeit. 26.08.2005. – Riga, Polizei Akademie Lettland, 2005. S. 39-42.
4. Bulgakova I. Problems of Regulation of Pre-Trial Inquiry (Investigation) in the New Latvian Criminal Procedural Law // Das erste Jahr im Europäische Union. 29.- 30.04.2005. – Riga, Juridische College, 2005. S. 356-372.

CURRICULUM VITAE

Allgemeine Angaben

<i>Vorname, Name</i>	Ilona Bulgakova
<i>Geburtsdatum</i>	1973-07-07
<i>Geburtsort</i>	Jelgava, Lettland
<i>Ausbildung</i>	Magister Jura mit dem Schwerpunkt Strafrecht
<i>Akademischer Titel</i>	M.iur.

Berufstätigkeit

<i>2007 – bis heute</i>	Dozentin am Lehrstuhl für Rechtswissenschaften am Staats Polizei College Lettland (Lehrerin für folgende Unterrichten: Strafverfahrensrecht, System der lettischen Rechtsschutzorgane).
<i>2001 - 2007</i>	Lektorin am Lehrstuhl für Strafrecht an der Polizei Akademie Lettland.
<i>1999 - 2001</i>	Dienst am lettischen Grenzschutz für Koordination, Leitung und Organisation der Ermittlungs- und Verwaltungsarbeit.

Wissenschaftliche Tätigkeit Teilnahme an Tagungen

Beteiligung mit einem Vortrag an internationalen wissenschaftlichen Tagungen (die letzten 5 Jahre) – 14; Beteiligung an wissenschaftlichen und wissenschaftlich – praktischen Tagungen in Lettland (die letzten 5 Jahre) – über 20.

Veröffentlichungen Etwa 30 wissenschaftliche Erscheinungen in lettischen und internationalen Ausgaben, darunter Ergebnisse von 3 Untersuchungen.

Sprachkenntnisse

Lettisch – frei in Wort und Schrift, Russisch – Muttersprache, Deutsch – gut, Englisch – mittelmäßig, Litauisch – mittelmäßig.